

¶ ANAYASA MAHKEMESİNİN İPTAL KARARI SONRASINDA ANANIN SOYBAĞININ REDDİ DAVASI AÇMA HAKKI

(THE MOTHER'S RIGHT TO FILE A CASE AGAINST THE FATHER FOR
REJECTION OF PARENTALITY AFTER THE CANCELLATION DECISION OF THE
CONSTITUTIONAL COURT)

Öğr. Gör. Halil Ahmet BAKIRCI * **

ÖZ

TMK m. 285 hükmünde evlilik süresince veya evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içerisinde doğan çocuğun babasının koca olacağı düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme ile babalık karinesi oluşturulmuş olup, koca babalık karinesinin aksini iddia ederek çocuğun kendisinden olmadığını ispatlayabilir. Kanun koyucu babalık karinesinden kurtulma imkânı sağlayarak kocanın aslında kendi çocuğu olmadığı birisinin ömür boyunca bakım, maddi ve manevi ihtiyaç gibi birçok ihtiyacını sağlama sorumluluğundan kurtarma imkânı tanımış olmaktadır. TMK m. 286/1 hükmünde, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmeden önce soybağının reddi davasının sadece baba tarafından açabileceği ve bu davanın koca tarafından açıldığında hasım olarak ana ve çocuğun gösterileceği belirtilmiştir. TMK m. 286/2 hükmünde de çocuğun dava hakkına sahip olduğu ve hasım olarak koca ve ananın gösterileceği düzenlenmiştir. Görüleceği üzere 07/11/2024 tarihinden önceki kanun metninde anaya soybağının reddi davası açma imkânı tanınmamıştır. TMK m. 291 hükmünde de kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi yahut sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi gibi durumlarda kocanın yerine soybağının reddi davası açabilecek kişiler düzenlenmiştir. Ana, bunlar arasında da sayılmamıştır.

TMK m. 286 ve m. 291 hükümlerinde ananın soybağının reddi davası açabilmesi düzenlenmemiştir. Anayasa Mahkemesi tarafından TMK m. 286/1 hükmünün iptal edilmesi ile birlikte artık ana tarafından da soybağının reddi davası açılacaktır. Anaya soybağının reddi davası

^H Eserin Dergimize geliş tarihi: 15.10.2024. İlk hakem raporu tarihi: 21.11.2024. İkinci hakem raporu tarihi: 21.11.2024; Onaylanma tarihi: 02.12.2024.

* Öğretim Görevlisi, Mersin Toros Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu.

** Yazarın ORCID belirleyicisi: 0000-0002-7149-6280.

Eserin Atf Şekli: Halil Ahmet Bakırcı, “Anayasa Mahkemesinin İptal Kararı Sonrasında Ananın Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı”, YÜHFD, C.XXII, 2025/1, s.69-108.

açma hakkının tanınmaması Anayasa Mahkemesi kararında da belirtildiği üzere, özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkını ihlal edecektir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Medeni Kanunu, Soybağı, Soybağının Reddi.*

ABSTRACT

Article 285 of the Turkish Civil Code (TMK) stipulates that a child born during the marriage or within three hundred days of its termination shall be presumed to be the child of the husband. This provision establishes a presumption of paternity, allowing the husband to rebut the presumption by proving that the child is not his. By providing an avenue to rebut the presumption of paternity, the legislator affords the husband the opportunity to avoid lifelong obligations, such as financial and emotional support, for a child who is not biologically his.

Before its annulment by the Constitutional Court, Article 286/1 of the TMK provided that only the husband could initiate a denial of paternity action and required the mother and child to be named as defendants in such an action. Article 286/2 stipulated that the child also had the right to file a denial of paternity action, naming the husband and the mother as defendants. As seen, under the legal framework prior to November 7, 2024, the mother was not granted the right to file a denial of paternity action.

Article 291 of the TMK further regulates the parties who may file a denial of paternity action in cases where the husband is deceased, declared missing, or has permanently lost legal capacity. The mother is not included among these parties.

Article 286 and Article 291 of the Turkish Civil Code do not provide the mother with the right to file a denial of paternity action. However, following the annulment of Article 286/1 by the Constitutional Court, the mother will now be able to initiate such an action. The Constitutional Court decision emphasized that the absence of this right for the mother constitutes a violation of the right to respect for private life.

Keywords: *Turkish Civil Code, Parentage, Denial of Paternity*

GİRİŞ

Soybağının reddi davasında babalık karinesi önem arz eder. Babalık karinesi TMK m. 285 hükmünde düzenlenmiştir¹. İlgili hükmün

¹ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, R.G., 08/12/2001, T.S. :24607
YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

gerekçesinde de belirtildiği üzere madde, 1984 tarihli Ön tasarının 223'üncü ve kaynak İsviçre Medenî Kanununun 255'inci maddeleri örnek alınarak düzenlenmiştir. Maddede evlilik süresince veya evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içerisinde doğan çocuğun babasının koca olacağı hükme bağlanmış olup, babanın söz konusu karinenin aksini soybağının reddi davası açarak ispat etme imkânı bulunmaktadır. Ana ile çocuk arasındaki soybağının kurulması için ise, çocuğun anasının tespiti yeterlidir. Çocuk ile ana arasında soybağı doğum ile kurulmakta olup, ana tarafından herhangi bir tanıma veya başka bir işlem yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Çocuk, nüfus kütüğüne anası dışında başka bir kadının çocuğu olarak yazılmış ise, bu durumda soybağının reddi değil, nüfus kaydının düzeltilmesi davası ile söz konusu durum düzeltilebilir. Soybağına ilişkin hükümler Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku Kitabının hısımlık başlıklı 2. kısmı olan soybağının kurulması bölümünde düzenlenmiştir. Çalışma konumuz olan soybağının reddine ilişkin hükümler ise, TMK m. 286 ve m. 291 arasında düzenlenmiştir.

Çalışmanın başlangıcında soybağı kavramı üzerinde durulmuştur. Akabinde soybağının reddine ilişkin olarak Türk Medeni Kanunu'ndaki hükümler açıklanmıştır. Daha sonra soybağının reddi davasını açabilecek kişiler ve davanın açılması için gereken şartların neler olduğu İstinaf ve Yargıtay kararları örnekleri ile detaylı şekilde işlenmiş; soybağının reddi davasını açma hakkı olan kişiler arasında ananın bulunmamasına yönelik olarak görüşler Anayasa Mahkemesinin kararı ışığında anlatılmıştır². Son olarak soybağının reddi ile Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen hükmün ne zaman yürürlüğe gireceği ve nedenleri işlenmiştir.

Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi tarafından ana tarafından soybağının reddi davası açılmayacağına ilişkin kanun hükmünün iptal edilmesi ile beraber meydana gelen hukuki durum ile karara ilişkin olarak görüşlerimiz Anayasa Mahkemesi kararı dikkate alınarak incelenmiştir. Kanun koyucu, iptal kararından sonra yapmış olduğu yeni düzenleme ile birlikte anaya da soybağının reddi davası açma imkanını tanımış ve bu davanın açılmasına ilişkin şartları belirtmiştir.

² Anayasa Mahkemesi, E. 2023/37, K. 2023/140, T. 26/7/2023, R.G. Tarih - Sayı: 20/10/2023 – 32345, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/140>, E.T. 24.01.2024.

I. SOYBAĞI KAVRAMI

Soy kelimesi sözlükte “Bir atadan gelen kimselerin topluluğu; ev, asıl, cins, ırk, nesep, sülale, uruk, kan” olarak tanımlanmaktadır³. Bağ kelimesinin anlamına bakıldığında ise “ilişki” olarak tanımlanmaktadır⁴. Soybağı, görüleceği üzere birinin soyundan gelen kişiler arasındaki ilişkidir. Belirli bir soya bağlı olmaya soybağı denilmektedir⁵. Ancak kan bağı ile birlikte hukuki bir münasebetin de olması gerekmekte olup, kan bağı hukuk düzenince aranan şartlar çerçevesinde gelişmiş olmalıdır⁶. Ana, baba ve çocuklar arasında bulunan altsoy ve üstsoy hısımlık ilişkisi soybağı olarak adlandırılır⁷. Soybağı sadece ana ve babadan ibaret olmayıp, alt soy ve üst soyu da kapsar⁸.

Çocuk kelimesi ise sözlükte, ana ve babaya soybağıyla bağlı olan, ana ve babanın soyundan gelen, ana ve babadan türeyen kişi olarak ifade edilmektedir⁹.

³“Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, www.sozluk.gov.tr., E.T. 18.11.2023.

⁴“Türk Dil Kurumu Sözlükleri”, www.sozluk.gov.tr., E.T., 18.11.2023.

⁵ Kemal Akar; “Soybağı Tespiti”, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2015, s. 17; Bilge Ateş, “Soybağı ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Problemler”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi, 2016, s. 3. Azime Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Akdeniz Üniversitesi, 2019, s.3; Sinem Tarım, “Soy Bağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi, 2020, s. 4; Murat Uyumaz, “Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Erzincan Üniversitesi, 2014, s. 3; Mustafa Aytunç Özen “Soybağının Tespitine Yönelik Tıbbi Araştırmalar ve İncelemeler Bakımından Rıza”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Programı, Yüksek Lisans Tezi 2023, s. 5; Yılmaz/Yıldırım, Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2023, s. 247.

⁶“Bilindiği üzere, soybağı birbirinin soyundan gelen kişiler arasındaki ilişkiyi ifade ettiğinden bu kavram içerisinde kan bağının yanında hukuki münasebetin de bulunması, diğer bir ifadeyle kan bağının hukuk düzeninin aradığı koşullar içerisinde oluşması zorunludur.” TC. Yargıtay 2. HD., 06.04.2022 T. E. 2021/6068, K. 2022/3333, www.sinetjimevzuat.com.tr, E.T. 18.11.2023.

⁷ Erdoğan/Keskin, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Ankara: Gazi Yayınevi, 2021 s. 261. Özgür Güvenç, “Anaya Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı Tanınması: Olması Gerekten Hukuk Bakımından Öneriler”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Ankara Yıl 15. S.58, 2024, s.299.

⁸Büşra Kolak, “Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu” Yüksek Lisans Tezi, T.C. Hitit Üniversitesi, 2023, s. 4.

⁹İlknur Deniz, Çocuklara Ait Kişisel Verilerin Türk Medeni Kanunu ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Korunması Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021 s.16.

Soybağı 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'ndaki nesep sözcüğünün yerine tercih edilmiştir¹⁰. Soybağı (nesep), birbirlerinin soyundan veya ortak bir soydan gelen kişiler arasındaki bağı ifade etmektedir. Soybağı, hem dar hem de geniş anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlam bakımından soybağı çocuk, ana ve baba üçlüsü arasındaki bağıdır. Geniş anlam bakımından soybağı ise birbirlerine kan bağı ile bağlı olanlar arasındaki ilişkidir¹¹. Çalışmamız anlamında ele alınan soybağı, çocuğun ana ve babası ile arasındaki doğal veya hukuki bağıdır¹². Çocuk ile ana ve baba arasındaki soybağı da, meydana geliş şekline göre doğal soybağı ve yapay soybağı olarak ayrılmaktadır. Doğal soybağı, doğum ile meydana gelmekte olup, yapay soybağı olarak ifade edilen evlat edinme yolu ile meydana gelen soybağı ise mahkeme kararı ile meydana gelmektedir¹³.

¹⁰ “Soybağı, 743 sayılı mülga Türk Medeni Kanunu'ndaki nesep sözcüğünün yerine 4721 sayılı TMK ile getirilip, hukuk diline kazandırılan bir terimdir ve biri geniş diğeri dar olmak üzere iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamda soybağı, bir kimse ile onun ecdadı, üstsoyu arasındaki biyolojik ve doğal bağlantıyı ifade eder. Dar anlamda soybağı ise sadece çocuklar ile ana ve babaları arasındaki bağlantıyı, başka bir deyişle çocuğun ana ve babasına bağımlı ifade eder ki, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun aile hukuku kitabında düzenlenmiş olan soybağı da bu dar anlamdaki soybağıdır.” T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 30.09.2015, E. 2014/2-226, K. 2015/2029, www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T. 18.11.2023.

¹¹Zafer Zeytin/Ömer Ergün, Türk Medeni Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022, s. 213; Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 83. Kolak, Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu, s. 4; Mustafa Aytunç Özen, Soybağının Tespitine Yönelik Tıbbi Araştırmalar ve İncelemeler Bakımından Rıza, s. 6.; Gülçin Çam, “Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı 2023, s.4. Özlem Sarı Fidan, “Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Babalık Karinesi”, *Adalet Dergisi*, Sayı 70, Nisan 2023, s. 122.

¹²“Geniş anlamda soybağı bir kimsenin üst soyu ile olan kan bağıdır; dar anlamda soybağı ise, bir kimsenin sadece ana-babasıyla arasındaki biyolojik bağı ifade etmektedir. Bir kişi (çocuk) ile kendilerinden biyolojik (genetik) olarak türemiş olduğu kişiler arasındaki bağı doğal soybağı (biyolojik nesep), hukuk düzeni tarafından aranan bazı koşulların gerçekleşmesiyle, bir çocuğun hukuki olarak bir ana-babaya bağlanması sonucunda, ana-baba ile çocuk arasında kurulan bu hukuki ilişkiye ise hukuki soybağı (hukuki nesep) denir. Buna göre soybağı, bir kimseyle ana-babası arasındaki doğal ve/veya hukuki bağ olarak tanımlanmaktadır.” T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 04.05.2023, E. 2023/962, K. 2023/2192, www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T. 18.11.2023.

¹³ Emine Akyüz, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması”, Ankara, Pegem Akademi, 2022, s. 138; Begüm Alpat, “Ulusal Alanda ve Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Soybağının Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Çağ Üniversitesi, 2021, s. 4; Ateş, Soybağı ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Problemler, s. 4; Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, s. 4; Yılmaz/Yıldırım, *YUHFD Vol. XXII No.1 (2025)*

Velayet hakkı için çocuk ile soybağının hukuki bakımdan kurulmuş olması gerekmektedir¹⁴. Soybağı kavramı oldukça büyük bir öneme sahiptir. Nitekim ana ve babanın çocuk üzerindeki hak ve yükümlülükleri soybağının kurulması ile hukuki dayanağa kavuşur. Çocuk için iştirak nafakası veya bakım nafakası gibi nafakaların kaynağını soybağı gereğince ana-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır¹⁵.

II. SOYBAĞININ KURULMASI

TMK m. 282 hükmünde düzenlendiği üzere çocuk ile ana arasındaki soybağı doğum olayı ya da evlat edinme yoluyla kurulmakta olup, ananın çocuğu tanınması söz konusu olmayacaktır¹⁶. Çocuk ile baba arasındaki soybağı ise ana ile evlilik, babanın çocuğu tanınması veyahut hâkim kararı ile meydana gelir. Bunların yanında çocuk ile ana ve babası arasındaki soybağı evlat edinme yolu ile de kurulabilir¹⁷. Nitekim bu husus TMK m. 282' de "*Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hakim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulur.*" şeklinde düzenlenmiştir.

Evlenme yolu ile soybağının kurulmasında çocuğun evlilik birliği içerisinde doğması yeterli olup, herhangi bir sürenin geçmesi aranmamıştır. Çocuk evliliğin kurulmasından bir gün sonra doğsa dahi, koca çocuğun babası sayılmaktadır. Ayrıca evliliğin geçerli bir evlilik olması da şart olmayıp, TMK md 157'ye göre evlilik mutlak butlan veya nispi butlan sebeplerinden birisi dolayısıyla sakat olsa bile, hâkim tarafından evliliğin butlanına karar verilene kadar doğan çocukların babasının koca olduğu

Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, s. 256; Şaban Kayıhan, Medeni Hukuk Bilgisi Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022, s. 343.

¹⁴ Canan Yılmaz, Velayet Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2023, s. 27; Ahmet Cemal Ruhi, Canan Ruhi, Velayet Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2017, s. 29; Aslı Makaracı Başak, Seda Öktem Çevik, Gülen Sinem Tek, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları İle Uyumlaştırılması, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021, s. 271; Ekin Tuna "Milletlerarası Özel Hukukta Çocuğun Üstün Yararı" Doktora Tezi, T.C. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Programı Doktora Tezi 2022, s. 17.

¹⁵ Merve Bilge Akbulut, Türk Medeni Kanunu Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022, s. 21.

¹⁶ Kemale Leyla Aslan Bingöl, Medeni Hukuk Dersi Soruları ve Cevaplar, İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2020, s.138; Aydos, Pratik Medeni Hukuk, s.140; Akar, Soybağı Tespiti, s. 13; Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 9.

¹⁷ Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 10; Özen, Soybağının Tespitine Yönelik Tıbbi Araştırmalar ve İncelemeler Bakımından Rıza, s. 28; Metin İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2018, s. 178.

YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

kabul edilmekte olup, ayrıca ana ve kocanın iyi niyetli olup olmaması da durumu değiştirmeyecektir.¹⁸ Eşler arasında ayrılık kararı bulunsa dahi babalık karinesi uygulama kabiliyetine sahiptir¹⁹.

Ana ile evlenme, tanıma yahut evlat edinme yoluyla soybağı kurulacak ise bu durumda çocuğun başka bir erkek ile soybağı ilişkisinin olmaması gerekmektedir²⁰. Çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisi mevcut ise bu durumda öncelikle bu soybağı ilişkisi kaldırılmalıdır²¹. Bunun için de soybağının reddi davası açılması gerekecektir²². Açılan davada hem soybağının reddi hem de babalığın tespitinin talep edilmesi halinde mahkeme tarafından soybağı bulunduğu gerekçesi ile babalığın tespiti davası hemen reddedilmemeli, soybağının reddi ile babalık davası tefrik edilmeli ve babalık davasında soybağının reddi davasını bekletici mesele yapılmasına yönelik karar verilmelidir²³.

¹⁸Mustafa Ünlütepe, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021, s. 356.

¹⁹ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt -III Aile Hukuku, İstanbul, Filiz Yayınevi, 2024, s. 255; Hüseyin Tokat, Türk Hukukunda Gaiplik, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2018, s.126. Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 23.

²⁰ Salih Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası”, s. 120. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2467627>, E.T. 21.11.2023; Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 23; Yılmaz, Yıldırım, Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, s. 253; Aydın Zevkliler, Emre Cumalıoğlu, Mehmet Beşir Acabey, Medeni Hukuk -III Aile Hukuku, Ankara, Adalet Yayınevi, 2024, s. 341.

²¹ Aydos, Pratik Medeni Hukuk, s.142. Zeytin/Ergün, Türk Medeni Hukuku, s. 221; Metin İkizler, Özlem Tüzüner, Medeni Hukuk- II Aile Hukuku, Ankara, Adalet Yayınevi, 2024, s. 337.

²²“Ayrıca babalığın hükmen tespiti istemi yönünden müteveffa ... ile babası ... arasındaki soybağı ilişkisi geçersiz kılınmadıkça babalık davasının dinlenmesi mümkün olmadığı” T.C. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, T.04.05.2021, E. 2021/547, K. 2021/4022, www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T. 18.11.2023.

“Ayrıca çocuk ile dava dışı Ö. arasında soybağı ilişkisi bulunmakta olup bu bağ kaldırılmadıkça babalık davası dinlenmez.” T.C. Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, T. 31.03.2014, E. 2013/19778, K. 2014/5824, www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T. 18.11.2023.

²³ “Maddi olayları ileri sürmek taraflara, hukuki nitelendirme yapmak ve uygulanacak kanun maddelerini belirlemek hakime aittir (6100 sayılı HMK m. 33). Dosyanın yeniden yapılan incelemesinde; iddianın ileri sürülüş şekline göre, davacının dava dilekçesinde babalığın tespiti yanında soybağının reddi talebinde de bulunduğu anlaşılmaktadır. Davacı tarafından sunulan 24.10.2019 havale tarihli ıslah dilekçesi ise dava dilekçesinin açıklaması niteliğindedir. Buna göre mahkemece “Soybağının reddi” ve “babalık davası” olarak davalar tefrik edilip, eldeki davaya babalık davası olarak bakılması ve soybağının reddi davasının sonuçlanması bekletici sorun yapılması gerekirken, yerinde olmayan

YUHFD Vol. XXII No.1 (2025)

III. ANA İLE ÇOCUK ARASINDAKİ SOYBAĞININ KURULMASI

Ana ile çocuk arasındaki soybağı, doğum ile kendiliğinden kurulacaktır (TMK m.282)²⁴. Bunun yanı sıra evlat edinme halinde ise soybağı hukuki işlem ve mahkeme kararı ile kurulmaktadır. Çocuğu doğuran ana ile arasında soybağının kurulması için ananın evli olup olmaması önem arz etmez²⁵. Çocuk ile çocuğu doğuran ana arasındaki soybağının tesisi için herhangi bir işleme veya mahkeme kararına gerek bulunmamaktadır. Anası belli olmayan çocuk için ise analığın tespiti (çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti) dava açılacaktır. Bu durumda açılan davada çocuk ile ana arasındaki soybağının kurulması değil, çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti, dava konusu olacaktır²⁶.

Soybağının kurulması bakımından önem arzeden bir diğer durum da evlat edinmedir. Evlat edinmeyi mümkün kılan ilk kanun 743 sayılı Türk Kanuni Medenisi' dir. TMK'da m. 315 ve m.316'da evlat edinmeye ilişkin hükümler düzenlenmiştir. TMK'ya göre evlat edinme işlemi hakim kararı ile olmaktadır. Evlat edinme tek taraflı hısımlık meydana getirmektedir. Hısımlık yalnızca evlat edinen ile evlatlık arasında meydana gelmektedir²⁷.

gereğe ile davanın reddi doğru görülmemiştir. O halde; davacının karar düzeltme talebinin kabulü ile Dairemizin 25.01.2022 tarihli, 2021/5979 esas, 2022/575 karar sayılı onama ilamının kaldırılmasına, hükmün açıklanan nedenle bozulmasına karar vermek gerekmiştir.” T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 16.05.2022, E. 2022/3794, K. 2022/4436, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 20.11.2023.

²⁴Akar, Soybağı Tespiti, s. 22; Alpat, “Ulusal Alanda ve Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Soybağının Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler” s. 53; Ruhi/Ruhi, Velayet Hukuku, s. 37; Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, s. 14. Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, s. 17; Yılmaz/Yıldırım, Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, s. 253.

²⁵Kayihan, Medeni Hukuk Bilgisi, s. 344; Tuna, “Milletlerarası Özel Hukukta Çocuğun Üstün Yararı” s. 155.

²⁶“Çocuk ile ana arasında soybağı, doğumla kendiliğinden kurulur. Çocuk ile annesi arasındaki soybağının tesisi için, hükme gerek bulunmadığından, çocuğun annesi ile soybağı ilişkisinin kurulması değil, çocuğu doğuran kadının kim olduğunun tespiti dava konusu edilebilir.” T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 31.05.2023, E. 2023/4426, K. 2023/2780, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 20.11.2023;

K. Kolak, “Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu” s. 5; Özen, Soybağının Tespitine Yönelik Tıbbi Araştırmalar ve İncelemeler Bakımından Rıza, s. 29; Melike Belkis Aydın, “Yapay Dölleme Tekniklerinin Soybağı Hukuku ve Kişilik Hakkı Bakımından Sonuçları”, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, s. 36.

²⁷“Evlat edinme işleminin tek sonucu mirasçılık olmayıp; ayrıca evlenme yasağı, soyadının değişmesi, soybağının kurulması, velayet bakım ve yükümlüğü ve nafaka yükümlülüğü gibi YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

IV. BABALIK KARİNESİ

TMK m. 285 hükmünde babalık karinesi düzenlenmiştir. İlgili düzenlemeye göre: “Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır.

Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür.

Kocanın gaipliğine karar verilmesi halinde üçyüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işlemeye başlar.”

Kanunda evlilik birliği veya bu birliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olacağı hükme bağlamıştır. Maddenin ikinci fıkrasında da üç yüz günlük süre geçtikten sonra çocuğun kocaya bağlanmasının ananın evlilik sırasında gebe kaldığını ispatlaması durumunda mümkün olacağı belirtilmiştir. TMK m. 285 hükmüne uygun şekilde şartlar oluşması halinde kocanın baba olduğu kabul edilerek koca ile çocuk arasında soybağı tesis edilecektir. Buna “babalık karinesi” denilmektedir.²⁸ Bu konu ile ilgili üzerinde durulması gereken diğer bir husus TMK m. 290’da düzenlenen karinelerin çakışmasıdır. Maddede bir çocuğa ilişkin olarak, aynı anda iki kişinin birden babalık karinesine sahip olması durumu düzenlenmiştir²⁹. “Çocuk evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğmuş ve ana da bu arada yeniden evlenmiş olursa, ikinci evlilikteki koca baba sayılır. Bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır.”

Evliliğin sonra ermesi ile birlikte ana üç yüz gün beklemeden evlenmiş ise ikinci evlilik süresinde doğan çocuğun babası evlilikteki koca sayılacaktır³⁰. Ancak eski koca söz konusu karinenin aksini ispat ederek kendisinin baba olduğu iddia edebilir.

durumlar da bu hukuki işlemler neticesinde meydana gelmektedir. Örneğin TMK. m. 500 hükmünde belirtildiği üzere evlatlık ve altsoyu evlat edinene kan hısmı gibi mirasçı olacaktır. Ancak evlat edinen kişi evlatlığın mirasçısı olamayacaktır“; Saliha Okur Gümrükçüoğlu, Osmanlı Devleti’nde Evlat Edinme ve Koruyucu Aile, Ankara: Adalet Yayınevi, 2022, s.158. Zeytin ve Ergün, Türk Medeni Hukuku, s. 286. Başak/Çevik/Tek, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları İle Uyumlaştırılması, s. 76;Çam “Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi”, s. 36.

²⁸ Zevkliler, Medeni Hukuk -III, Aile Hukuku, s. 371.

²⁹Fidan, “Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Babalık Karinesi”, s. 126; Zevkliler, Medeni Hukuk -III Aile Hukuku s. 343; Güvenç, “Anaya Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı Tanınması: Olması Gereken Hukuk Bakımından Öneriler s. 300.

³⁰ “Söz konusu durumda evlilik batıl olup, nispi butlan sebebi oluşturacak olup, doğan çocukların babası batıl evlenmedeki kocadır.” İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, s. 247; İkizler/Tüzüner, Medeni Hukuk- II Aile Hukuku, s. 321.

Çocuk ile anası ve babası arasındaki soybağı ilişkisinin kurulması çeşitli kriterlere bağlanmıştır. Çocuğu doğuran kişinin çocuğun annesi olduğu kabul edilmekte dolayısıyla da çocuk ile ana arasındaki soybağı ilişkisi kurulmaktadır. Babalık karinesinin temelini ise cinsel ilişki değil, döllenme olayının oluşturduğu kabul edilmektedir. Zira günümüzde sağlık alanındaki yeniliklerin de hızla gelişmesi nedeniyle çiftlerin çocuk sahibi olmasındaki engeller azalmıştır³². Çocuk sahibi olabilmek için doğal döllenme ile yapay döllenme arasında da herhangi bir fark bulunmamaktadır³³. Yapay döllenme tıbben dört şekilde karşımıza çıkacaktır³⁴: “Birincisi normal yolla hamile kalamayan karı ve kocanın üreme hücrelerinin laboratuvar ortamında tüp (*in vitro*) içinde döllenerek oluşan embriyonun belirli bir süre sonra kadının döl yatağına yerleştirilmesidir. Yapay döllenme yolu ile dünyaya gelen çocuk ile doğal yolla döllenmiş olan çocukların soybağlarının oluşmasında hukuki açıdan herhangi bir fark olmayıp, yapay döllenme yolu ile dünyaya gelen çocuklar da doğrudan soybağına sahip olur³⁵. İkincisi, kocanın üreme hücresinin başka bir kadının üreme hücreleri ile laboratuvar ortamında döllenerek karının döl yatağına yerleştirilmesidir. Sorunsuz olan sağlıklı yumurta, alıcı annenin rahmine kocasının spermeleri ile döllendirebilmektedir. Yani kadın kocasının spermeleri ile çocuk sahibi olmakta ancak yumurta doğum yapana değil, başka bir kadına aittir. Bu durumda çocuğun annesinin kim olacağı meselesi gündeme gelmektedir. TMK md. 282/1’de çocuk ile ana arasındaki soybağının doğum ile kurulacağı düzenlenmiştir. Bu durumda hukukumuzun biyolojik anneye

³¹ Bingöl, Medeni Hukuk Dersi Soruları ve Cevaplar, s. 140; Deniz, Çocuklara Ait Kişisel Verilerin Türk Medeni Kanunu ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında, s. 20; Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, s. 20. Arslan, Gaiplik Kararının Türk Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, s. 88. Çam “Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi”, s. 15; Başak/Çevik/Tek, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları İle Uyumlaştırılması, s. 31; İkizler, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, s. 247.

³² Seda Ergüneş, “Yapay Döllenme”, *Sağlık Hukuku Makaleleri II*, İstanbul Barosu Sağlık Hukuku Merkezi, İstanbul, 2012, s.167.

³³ Akyüz, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, s. 143.

³⁴ Işıl Tüzün Arpacıoğlu, “Yapay Döllenmenin Soybağına Etkileri”, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi Cilt 5, No 1, 2013, s. 14-15; Zevkliler/ Cumalıoğlu /Acabey, Medeni Hukuk -III, Aile Hukuku, s. 328.

³⁵ Cemile Turgut, “Yapay Döllenme, Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar”, Yüksek Lisans Tezi, T. C. İstanbul Üniversitesi, 2014, s. 20. Paksoy, “Soybağının Reddi”, *TBB Dergisi*, s. 370.

üstünlük tanıdığı görülmektedir³⁶. İlgili ihtimalde başkasına ait yumurta ve sperm birleştirilip embriyo elde edilmiş ve yumurtanın sahibi olmayan kadını rahmine transfer edilmiş ise bu durumda nüfus kütüğüne anne olarak kaydedilecek olan genetik annesi değil taşıyıcı annesidir³⁷. Kanun koyucu çocuğun üstün yararını esas alarak tek bir anneye bağlanması gerekliliğine ilişkin düzenleme yapmıştır³⁸. Bu düzenleme ile anneliğin reddi olanağı ortadan kaldırılarak çocuğun anne bakımından soybağından yoksun kalmasının önüne geçilmektedir³⁹.

Üçüncüsü, taşıyıcı annelik olup kocanın üreme hücrelerinin tüpte birleştirilmesi ve başka bir kadının döl yatağına yerleştirilmesidir. Bu ihtimalde anne çocuğu doğuran kadın olacağından, çocuğun genlerini taşıdığı kadın ile arasında bir soybağı kurulamayacak bunun yanı sıra çocuğun annesi olan kadın ile koca arasında evlilik birliği bulunmadığı için, koca ile çocuk arasında da soybağı kurulmayacaktır⁴⁰.

Dördüncüsü ise, karı ve kocanın üreme yeteneğinden yoksun olması halinde başka kadın ve erkeğin üreme hücrelerinin laboratuvar ortamında döllenişi ve bu embriyonun karının döl yatağına yerleştirilmesidir.” Bu ihtimalde yumurta gibi sperm de 3. bir kişiye ait olabilir. Bu durumda ise doğuran kadın anne olarak eğer evli ise koca da baba olarak kaydedilecek ve çiftin soybağının reddi davası açma hakkı bulunmayacaktır. Yapay döllenişte soybağı ile sorunlardan birisi de kocanın spermlerinin onun ölümünden sonra eşi tarafından kullanıldığında doğacak çocuk ile koca arasında soybağının kurulup kurulamayacağıdır. Dölleniş yumurtanın koca öldükten sonra kadının rahmine yerleştirilmesi halinde, evlilik içinde ana rahmine düşme ve evlilik sırasında gebe kalma koşulları gerçekleşmediği için, doğan çocuk ile koca arasında soybağı kurulamayacaktır⁴¹.

³⁶ Ateş, Soybağı ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Problemler, s. 178; Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası”, s.122; Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, s. 20; Çam “Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi” s. 45.

³⁷Ramazan Turan, “Soybağının Reddi Davası ve Yapay Dölleniş, Tüp Bebek ve Taşıyıcı Annelik Hallerinde Soybağının Belirlenmesi ve Reddi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 15, Sayı 168, Ağustos 2020, s. 1651-1662, Jurix, ET., 20.01.2024.

³⁸Aydın, “Yapay Dölleniş Tekniklerinin Soybağı Hukuku ve Kişilik Hakkı Bakımından Sonuçları”, s. 65.

³⁹ Aydın, s. 65.

⁴⁰ Arpacıoğlu, s. 18.

⁴¹ Ergüneş, “Yapay Dölleniş”, s.172; Başak/Çevik/Tek, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması, s. 21.

Günümüz teknolojisindeki gelişmeler yapay döllemenin yanı sıra bir kadının rahminden tamamen bağımsız bir cihazda gebelik oluşabilmesine de imkân vermektedir. Yapay rahim teknolojisi adı verilen söz konusu uygulamada, erken doğum yapan gebe bir kadının rahminde bulunan cenin, gebeliğin geri kalan kısmı için yapay bir rahme aktarılabilmekte ya da bunun ötesinde gebelik sürecinin tamamen bu yapay ortamda oluşması ve tamamlanması da öngörülmektedir⁴². Bu konuya ilişkin Türk Medeni Kanunu'nda bir düzenleme mevcut değildir. Acaba ceninle anne arasında soybağının kurulabilmesi için ana rahmine yerleşmiş olması gerekli midir? Türk Medeni Kanunu'nda yer alan düzenlemeye göre bu durumda cenin ile anne arasında soybağı kurulamayacaktır. Kanunun hükmünü dikkate alırsak çocuğu doğuran kadınla, başka bir ifade ile biyolojik ana ile çocuk arasında doğumun gerçekleşmesi ile birlikte soybağı kurulacaktır. Ancak embriyonun şekillenmesinde yumurta hücresi kullanılan kadının, yani genetik ananın çocuğun gerçek anası olduğu da iddia edilebilir⁴³. Nomer'e göre, ana ile çocuk arasındaki soybağının belirlenmesinde genetik bağa üstünlük tanınmalıdır⁴⁴. Kanun soybağının belirlenmesinde kan bağıını temel almıştır. Ancak çocuğu dünyaya getiren kadın onun anasıdır kuralı aksi iddia edilebilir bir karine olarak değerlendirilmeli ve gerçek annenin tespiti halinde annelik bağının son bulabileceği kabul edilmelidir⁴⁵.

Türk Medeni Kanunu'nun soybağı sistemine göre, çocuk ile baba arasında soybağı ya vardır ya da yoktur. Çocuk ile baba arasında soybağı ilişkisi hukuken mevcut değilse bu durumda düzgün olmayan bir soybağı hali vardır ve çocuk babasının mirasçısı olamayacaktır. Görüleceği üzere soybağının kurulmuş olması çocuk açısından miras hakları bakımından da önem arz eden bir husustur. Zira TMK m. 498 hükmüne göre de çocuğun baba yönünden mirasçısı olabilmesi için baba ile çocuk arasında soybağının hukuken kurulmuş olması gerekir. Çocuk evlilik ilişkisi içerisinde doğmamış olsa dahi TMK m. 285 hükmüne göre çocuk ile baba arasında babalık karinesine göre yahut TMK m. 282 hükmüne göre evlilik, tanıma yahut hakim kararı ile soybağı kurulmuş ise çocuk babasının mirasçısı

⁴² Ceylan Özge Yenice, "Yapay Rahim Teknolojisi ve Ceninin Hukuka Konumuna Etkisi", 4. Tıp Hukuku Kongresi, 2021, s.228. https://www.researchgate.net/publication/348677328_Yapay_Rahim_Teknolojisi_ve_Cenin_Hukuki_Konumuna_Etkisi, ET. 21.01.2024.

⁴³ Cem Baygın, "Kan Bağına Dayanan Soybağı", *AÜEHFD*, C. VI, S. 1-4, 2002, s. 257.

⁴⁴ Baygın, s. 257.

⁴⁵ Baygın, s. 257.

olacaktır⁴⁶. Ayrıca vatandaşlık kazanılmasına ilişkin olarak 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 5 hükmünde vatandaşlığın doğumla veya sonradan kazanılacağı düzenlenmiştir. Madde 6'da ise doğum ile kazanılmış olan vatandaşlığın asli vatandaşlık olacağı, soybağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılacağı ve doğum anından itibaren hüküm ifade edeceği belirtilmiştir⁴⁷.

V. SOYBAĞININ REDDİ DAVASI

A. GENEL OLARAK

Soybağının reddi; babalık karinesini ortadan kaldıran bozucu yenilik doğuran bir davadır⁴⁸. Bu dava ile baba ile çocuk arasındaki soybağı çocuğun doğum tarihinden itibaren kalkmaktadır. Böylece çocuk evlilik dışında doğmuş çocuk sayılır⁴⁹. Soybağının reddi davası soybağının genetik ve hukuki olarak tespit edilmesine yönelik olan davadır⁵⁰. Soybağının reddi davası, babalık karinesinin çürütülerek çocuk ile baba arasındaki soybağının ortadan kaldırılmasını ifade etmektedir. Babalık karinesi adi bir karine olup, soybağının reddi davası açılarak söz konusu karinenin aksi ispatlanabilecektir⁵¹. Soybağının reddi davası sonucunda soybağı ortadan

⁴⁶ İnan/Ertas/Albaş, İnan Türk Medeni Hukuku, Miras Hukuku, s. 104; Erdoğan/Keskin, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, s. 266.

⁴⁷ Türk Vatandaşlığı Kanunu, T. 12/6/2009, S. 27256; Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 19; Kolak, "Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu" s. 11; B.Çam "Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi" s. 40.

⁴⁸ Gülnihal Paksoy, "Soybağının Reddi", *TBB Dergisi*, 97 (2011), 354. E.T. 21.11.2023; Tarım, Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, s. 8; Gözde Canan Özdemir "Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası", Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Aydın Üniversitesi, 2018, s. 31; Ateş, Soybağı ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Problemler, s. 25. Kolak, Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu, s. 6; Uyumaz, "Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler" s. 18; Sarıbaş, "Soybağının Kurulması ve Hükümleri", s. 22; Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, Medeni Hukuk- III, Aile Hukuku, s. 349

⁴⁹ Bingöl, Medeni Hukuk Dersi Soruları ve Cevaplar, s.138. Karadeniz, "Soybağının Reddi Davası", s. 130, Paksoy, "Soybağının Reddi", *TBB Dergisi*, s. 123; Tokat, Türk Hukukunda Gaiplik s. 279; Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 18. Arslan, Gaiplik Kararının Türk Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, s. 93; Çam "Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi", s. 36; Aydın, "Yapay Döllenme Tekniklerinin Soybağı Hukuku ve Kişilik Hakkı Bakımından Sonuçları", s. 47; Ünlütepe, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, s. 247-427.

⁵⁰ Akar, Soybağı Tespiti, s. 13.

⁵¹ Yılmaz, Yıldırım, Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, s. 250; Zehra Gizem Ateş, "2023" den Günümüze Anayasa *YUHFD Vol. XXII No.1 (2025)*

kalkmakta ve çocuk, baba yönünden soybağı bulunmayan statüsüne girmiş olmaktadır⁵².

Çocuk ile baba arasındaki soybağının düzeltilmesi istenmekte ise, soybağının reddi davası açılması gerekecektir. Soybağının reddi davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi davası birbirine karıştırılmamalıdır. Nüfus kaydının düzeltilmesi davasında nüfus kaydının gerçeği yansıtmadığı, yani kaydın kütüğe en baştan yanlış şekilde geçirilmesi durumu söz konusudur⁵³. Soybağının reddinde ise aslında kütükteki kayıt doğru şekilde oluşturulmuş, evlilik içinde veya evliliğin sona ermesinden belli bir süre sonra doğan çocukla koca arasında soybağı kurulmuştur. Ancak bu gerçeğe aykırıdır. Bu sebeple daha sonradan soybağının reddi davası açılarak kocanın baba olmadığı ispatlanmak suretiyle soybağının yanlış oluşturulduğunun ortaya konması söz konusudur. Her ne kadar birbirine benzer görünse de, soybağının reddi ile nüfus kayıtlarının düzeltilmesi arasında içerik ve yargılama kuralları açısından önemli farklar bulunmakta olup bunların her biri kendi özel hükümlerine bağlıdır⁵⁴.

Mahkemesi'nin Türk Medeni Kanunu'nda İptal Ettiği Hükümlerin Değerlendirilmesi", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, Eylül 2024, s. 702.

⁵² Dural/Öğüz/Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt- III, Aile Hukuku, s. 258.

⁵³ Akar, Soybağı Tespiti, s. 23; Karadeniz, "Soybağının Reddi Davası", s. 130; Paksoy, "Soybağının Reddi", *TBB Dergisi*, s.123. Turgut, "Yapay Döllenme, Taşyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar, s. 25; Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 13; Zeytin/Ergün, Türk Medeni Hukuku, s. 216; Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, Medeni Hukuk- III, Aile Hukuku, s. 349.

⁵⁴"Kayıt düzeltilmesi ise, aile kütüğüne işlenmiş kaydın bir kısmının düzeltilmesi veya değiştirilmesidir. Nüfus kütüklerindeki doğru olmayan kayıtların düzeltilmesi için mahkemeden karar alınması zorunludur. İşte bu noktada, nüfus kütüğünde yer alan doğru olmayan kayıtlar, ilgilileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından açılacak olan kayıt düzeltme davası ile gerçek durumuna uygun hale getirilebilir ki, bu dava uygulamada nüfus kaydının düzeltilmesi davası olarak adlandırılmakta olup zamanaşımı ve hak düşürücü süreye bağlı olmayan nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin davalarda, her türlü kanıta başvurulabilir (YHGK, 11.02.1998, 2-87/77). Soybağının reddi davası ile kayıt düzeltme davası, sonuçları (hane dışına çıkarmak) bakımından benzerlik göstermekte ise de, içerik ve yargılama kuralları açısından kendi özel hükümlerine bağlıdır. Soybağının reddinde, kişisel duruma ilişkin nüfus kaydında yer alan bilgi doğru olarak meydana gelmiş ve kütüğe tescil edilmiştir. Ancak bu doğru daha sonra soybağının reddi davası ile teknik anlamda bir yanlışlığa dönüştürülmüştür. Nüfus kaydının düzeltilmesi davasında ise, nüfus kaydının gerçek durumu yansıtmadığı, baştan yanlış olarak kütüğe geçirilme söz konusudur (HGK 30.01.2008 gün 2008/2-36-47 Sayılı kararından)." T.C. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, T. 04.04.2019, E. 2017/8963, K. 2019/3695, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 20.11.2023. Paksoy, "Soybağının Reddi", *TBB Dergisi*, 356.

YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

Soybağının reddi davasında görevli mahkeme, aile mahkemesidir⁵⁵. Yetkili mahkeme ise, TMK m. 283 hükmü uyarınca davaya taraf olanların dava açılacağı zamanki yerleşim yerleri veya çocuğun doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemeleridir⁵⁶. Taraflardan birisinin Türkiye’de yerleşim yeri bulunmamakta ise, bu durumda yetkili mahkeme 5718 sayılı MÖHUK m. 41 hükmüne istinaden yetkili mahkeme belirlenecektir^{57 58}.

Soybağının reddi davası geçmişe etkili olacak şekilde sonuç doğuracaktır⁵⁹. Mahkeme tarafından soybağının reddi davası görüldüğü zaman soybağının reddi davası ile çocuğun davacıdan olmadığı tespit edilene kadar davacı koca tarafından çocuk için bir takım bakım, eğitim ve korumaya ilişkin masraflar yapılmış olabilecektir. Bu durumda çocuğun babası olmayan davacının yapmış olduğu masrafları sebepsiz zenginleşme veya vekâletsiz iş görme hükümlerine göre çocuğun gerçek ana ve babasından talep etmesi mümkündür⁶⁰.

⁵⁵ “Soybağının reddi davalarında görevli mahkeme 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’un 4. maddesi uyarınca aile mahkemesidir.” T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T. 09.03.2021, E. 2020/8-269, K. 2021/228, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 20.11.2023.

⁵⁶ “Madde 283. Yetki Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır.”

⁵⁷ Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarih: 12/12/2007, Sayı : 26728.

⁵⁸“MADDE 41. Türk vatandaşlarının kişi hâllerine ilişkin davaları, yabancı ülke mahkemelerinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde Türkiye’de yer itibarıyla yetkili mahkemede, bulunmaması hâlinde ilgilinin sâkin olduğu yer, Türkiye’de sâkin değilse Türkiye’deki son yerleşim yeri mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür.”

⁵⁹Ünlütepe, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu’nun Başlangıç Hükümleri, s. 287; İkizler/Tüzüner, Medeni Hukuk- II, Aile Hukuku, s. 336.

⁶⁰ “4721 sayılı TMK’nın “Babalık karinesi” başlıklı 285. maddesine göre, evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. TMK’nın 286. maddesinde ise soybağının reddi davası açılarak babalık karinesinin çürütüleceği belirtilmiştir. Eldeki davada, soybağının reddi davası ile çocukların davacıdan olmadığı ve biyolojik babalarının davalı olduğu tespit edilinceye kadarki dönemde, davacının TMK’nın 327. ve 328. maddeleri gereğince, velâyet hakkına sahip olan baba sıfatıyla çocukların bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderleri karşılamış olması hayatın olağan akışına uygundur. Şu durumda, davacının maddi zararını kanıtlanması ve miktarının tam olarak tespiti mümkün değilse de, yerel mahkemece yukarıda açıklanan ilkeler dikkate alınarak çocukların yaşı, eğitim durumu ve diğer şartlar birlikte değerlendirilip, BK’nın 42/2. maddesi gereğince takdir edilecek uygun bir miktar maddi tazminatın davalı’dan tahsiline hükmedilmesi gerekmektedir.” T. C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T.19.03.2019, E. 2019/4-85, K. 2019/314, www.kazancimevzuat.com.tr, YUHFD Vol. XXII No.1 (2025)

Taraflar davayı kabul etmiş olsa dahi, örneğin ana çocuğun başkasından olduğunu belirterek davayı kabul etse bile hâkim davayı kabul beyanı ile bağlı değildir. Bu durumda resen araştırma ilkesi geçerli olup, ikinci tanık listesi verme yasağı da olmayacaktır⁶¹. Hâkim gerekirse HMK m. 292 hükmü çerçevesinde haklı bir sebep yokken doku incelemesinden kaçınan taraflara zor kullanmak sureti ile DNA araştırması yapacak olup, masrafların belirlenen süre içerisinde ödenmemesi durumunda dava sonucunda ödemesi gereken taraftan alınmak üzere hazine tarafından karşılanmasına karar verilecektir⁶². DNA testi neticesinde %99.8 oranında soybağı tespit edilebilmekte olup, söz konusu oran ile babalık karinesi çürütülebilecektir⁶³. TMK m. 284/b.2 hükmünde de hâkimin soybağına ilişki olan hususları resen araştıracağı ve delilleri serbestçe takdir edeceği hüküm altına alınmıştır⁶⁴.

E.T. 20.11.2023. Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 19; İkizler ve Tüzüner, Medeni Hukuk -II, Aile Hukuku, s. 336.

⁶¹Yılmaz Çağlayan, Açıklamalı-İçtihatlı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022, s. 502. Tarım, Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, s. 86; Çağlayan, Açıklamalı-İçtihatlı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, s. 661.

⁶²“Ayrıca 4721 sayılı TMK’ nın 284. maddesine göre Hukuk Muhakemeleri Kanunu kurallarının uygulanması asıl olmakla birlikte, soybağına ilişkin davalarda hâkimin maddi olguyu re’sen araştırması, kanıtları serbestçe takdir etmesi ve ayrıca aynı maddenin 2 fıkrasına göre soybağının belirlenmesinde zorunlu olan hallerde sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere tarafların ve üçüncü kişilerin rıza göstermeleri gereklidir.” T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T.13.04.2016, E. 2014/18-717, K. 2016/503, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 20.11.2023; Çağlayan, Açıklamalı-İçtihatlı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, s. 561-662; Kolak, “Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu”, s. 8; İkizler/Tüzüner, Medeni Hukuk- II, Aile Hukuku, s. 334.

⁶³ Akar, Soybağı Tespiti, s. 13. Aydos, Pratik Medeni Hukuk s.139; Paksoy, “Soybağının Reddi”, *TBB Dergisi*, s. 358; Turgut, Yapay Döllenme, Taşyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar, s. 20. Zeytin ve Ergün, Türk Medeni Hukuku, s. 216; Zevkililer/Cumaloğlu/Acabey, Medeni Hukuk -III, Aile Hukuku, s. 358.

⁶⁴ “Madde 284. Soybağına ilişkin davalarda, aşağıdaki kurallar saklı kalmak kaydıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır:

Hakim maddi olguları resen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder.

Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hakim ön gördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hakim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir.” Özen, Soybağının Tespitine Yönelik Tıbbi Araştırmalar ve İncelemeler Bakımından Rıza, s. 152; Kolak, “Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu” s. 12.; Özen, Soybağının Tespitine Yönelik Tıbbi Araştırmalar ve İncelemeler Bakımından Rıza, s. 9-43. Yılmaz/Yıldırım, Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri, Kişiler YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

Soybağında ispata ilişkin hükümler ise TMK m. 287 ve m. 288’ de düzenlenmiştir. Madde 287 evlilik içinde ana rahmine düşme: “Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse davacı, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorundadır. Evlenmeden başlayarak en az yüz seksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üç yüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır.” Evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşme başlıklı m. 288’de “Çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez. Ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karine geçerliliğini korur” hükmüne yer verilmiştir. Babalık karinesi gereğince TMK m.285 hükmüne istinaden baba sayılan koca, baba olmadığını iddia etmekte ise bu durumda iddiasını ispat ile yükümlüdür⁶⁵. Çocuk karı ve kocanın boşanmalarını takip eden üçyüz gün içinde dünyaya gelmiş ise, bu durumda yasa gereği çocuğun kocanın hanesine tescil edilmesi gerekecektir⁶⁶.

Hukuku, Aile Hukuku, s. 248; “Dava, Türk Medeni Kanunu'nun 286 vd. maddelerine dayalı olarak açılan soybağının reddi istemine ilişkindir. Kamu düzeni ile yakından ilgili olan bu tür davalarda, Türk Medeni Kanunu'nun 284. maddesinde belirtilen koşullar saklı kalmak kaydıyla, Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır. Anılan madde uyarınca, hakim maddi olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 325.maddesi uyarınca tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği dava ve işlerde, hâkim tarafından re'sen başvuru deliller için gereken giderlerin, bir haftalık süre içinde taraflardan birisi veya belirtilecek oranda her ikisi tarafından ödenmesine karar verilir. Belirlenen süre içinde bu işlemlere ait giderleri karşılayacak miktarda avans yatırılmazsa, ileride bu gideri ödemesi gereken taraftan alınmak üzere Hazine'den ödenmesine hükmedilir. Yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler ve yapılan açıklamalar dikkate alındığında, mahkemece yöntemine uygun şekilde yargılama yapılmak suretiyle DNA testi yaptırılıp alınacak rapor doğrultusunda bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde DNA giderinin yatırılmaması gerekçesi ile davanın reddedilmesi doğru görülmemiştir.” T. C. Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, T. 10.11.2015, E. 2015-18206, K. 2015-16169, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 25.01.2024.

⁶⁵Kayıhan, Medeni Hukuk Bilgisi, s. 347.

⁶⁶“TMK'nin 287/2. maddesi uyarınca, evlenmeden başlayarak en az yüz seksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üç yüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır. Somut olayda; Şadiye, anne Dursun ve koca Veli'nin boşanmalarını takip eden üçyüz gün içinde dünyaya geldiğine göre ...'in nüfus hanesine tescili yasa gereğidir.” T.C. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, T. 06.05.2019, E. 2019/2023, K. 2019/4608, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 20.11.2023; Turgut, Yapay Döllenme, Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar s. 24. Zeytin/Ergün, Türk Medeni Hukuku, s. 167; Kolak, “Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağının
YUHFD Vol. XXII No.1 (2025)

Koca cinsel birlikteliğin imkânsız olduğunu iddia ederek soybağının reddi davası açabilecektir. Koca doğumdan önceki üç yüz günlük süre ile yüz seksen günlük zaman dilimi arasında kalan ve dölleme olarak adlandırılan yüz yirmi bir günlük kritik süreçte ana ile cinsel ilişkiye girmediğini iddia edebilir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte, bebeğin fiziksel gelişimine ilişkin olarak ve ananın regl dönemine dayanan veriler ile birlikte bu kritik süreç on ile on iki gün arasına kadar indirilmiştir⁶⁷. Örneğin koca kaza geçirmiş ve cinsel ilişkide bulunması mümkün değilse veya hapisanede yahut hastanede ise ve ana ile cinsel ilişkiye girmesinin mümkün olmadığı kanıtlanmış ise, bu durumda babalık karinesinin aksi ispat edilmiş olur ve çocuk ile baba arasındaki soybağı ortadan kalkar⁶⁸.

Çocuğun doğmasında koca, bu doğumla bir illiyet bağının olmadığı iddiasıyla da soybağının reddi davası açabilir. Şöyle ki; kocanın, üreme yeteneğinin olmadığını belirterek sağlık kurumlarından rapor alması durumunda çocuğun babası olmadığını ispat etmesi mümkündür.

TMK m. 278 hükmünde çocuğun evlilik öncesi zamanında veya ayrı yaşama zamanında ana rahmine düştüğünün kanıtlanması durumunda da soybağının reddine karar verilebileceğini düzenlemiştir.

Soybağının reddi davası; açılma nedenleri, davanın açılma süresi ve soybağının reddi davasını açma hakkına sahip kişiler kanunda özellikle belirtildiği için özel bir dava olarak kabul edilebilir⁶⁹. TMK m. 289 hükmünde' de soybağının reddi davasının açılmasına ilişkin olarak hak düşürücü süreler belirtilmiştir. TMK m. 291 hükmünde ise, ilgili kişilerin hangi durumlarda soybağının reddi davası açabileceği ve dava açma süresi düzenlenmiştir.

TMK m. 289 hükmünde kocanın doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak davanın bir yıl içerisinde açılması gerektiği belirtilmiştir. Kanunda düzenlenmiş olan bir yıllık hak düşürücü süre kocanın doğumu ve baba olmadığını öğrendiği zaman yahut ananın gebe

Değiştirme Suçu" s. 5; Ünlütepe, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, s. 85.

⁶⁷ Karadeniz, "Soybağının Reddi Davası", s. 130; Paksoy, "Soybağının Reddi", *TBB Dergisi*, s. 140; Turgut, Yapay Dölleme, Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki s. 25; Zeytin/Ergün, Türk Medeni Hukuku, s. 215; Çam "Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi", s. 38.

⁶⁸ İkizler ve Tüzüner, Medeni Hukuk- II Aile Hukuku, s. 332; Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, Medeni Hukuk-III, Aile Hukuku, s. 352.

⁶⁹ Paksoy, "Soybağının Reddi", *TBB Dergisi*, s. 357; Arslan, Gaiplik Kararının Türk Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, s. 91.

YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

kaldığı zaman başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği zaman başlayacaktır. Bir yıllık sürenin başlaması için sadece doğum hadisesini öğrenme değil ayrıca kocanın baba olmadığını öğrenmesi yahut ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunun öğrenilmesi gerekmektedir⁷⁰. Bir yıllık süre içerisinde dava açılmaz ise bu durumda hak düşürücü süre nedeniyle dava hakkı sona erecektir. Ancak son fıkrada dava açma süresinin kaçırılmasının haklı bir nedeninin bulunması halinde bir yıllık sürenin haklı nedenin ortadan kalkması ile işlemeye başlayacağı düzenlenmiştir⁷¹. Gerek doktrin gerek Yargıtay kararlarında

⁷⁰ “Dava, her ne kadar hak düşürücü süre nedeniyle reddedilmiş ise de; TMK’ nun 289. maddesinde belirtilen dava açma hakkı, murisin çocuğun varlığını öğrenmesi değil çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiği veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl sonra düşer. Kararın gerekçesinde gösterilen deliller, TMK 289. maddesinde belirtilen durumları değil çocuğun doğumuna ilişkin bulunduğundan; mahkemece, iddia ile ilgili taraf delillerinin DNA incelemesi yaptırılarak bu konuda rapor alınıp bütün deliller birlikte değerlendirildikten sonra oluşacak sonuca göre bir arar verilmesi gerekirken, bu husus nazara alınmadan “hak düşürücü süre geçtiğinden” bahisle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.” T. C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 02.11.2017, E. 2017/2970, K. 2017/14482, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023; Aydın, “Yapay Döllenme Tekniklerinin Soybağı Hukuku ve Kişilik Hakkı Bakımından Sonuçları”, s. 57; Süleyman/Abdülkerim, Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, s. 252.

⁷¹ “İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile davanın 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 286 ncı maddesi uyarınca açılan soybağının reddi davası olduğu, bu davanın ana ve çocuğa karşı açılacağı, davalıların ana ve çocuklar oldukları ve taraf ehliyetlerinin olduğu, işbu davada öncelikle hak düşürücü süre incelemesinin gerektiği, 4721 sayılı Kanun'un 289 uncu maddesinin birinci fıkrasına göre; kocanın bu davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorunda olduğu, 4721 sayılı Kanun'un 289 uncu maddesinin üçüncü fıkrasına göre ise gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa bir yıllık sürenin bu sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren işlemeye başlayacağı, soybağı reddedilen çocukların nüfus kayıtları incelendiğinde; Doğanın 2000, Emircan'ın 1998 doğumlu oldukları, davacının bu davayı 2019 yılında, yani çocukların doğumundan uzun yıllar sonra açtığı, öğrenme tarihi veya gecikmeye dair haklı sebep araştırması için davacı tanıklarının dinlendiği, davacı tanıklarının beyanlarına göre davacının, soybağını reddettiği çocukları, anneleriyle boşanır boşanmaz öğrendiği, yani ... 4. Aile Mahkemesi'nin 2012/943 Esas sayılı dosyası kapsamında boşanır boşanmaz çocukları öğrendiği, boşanma tarihinin 14.05.2013, kesinleşme tarihinin 16.09.2013 olduğu, davanın öğrenmeden itibaren 1 yıllık hak düşürücü sürede açılmadığı ve gecikmede haklı bir sebebin varlığının ispatlanmadığı, davacının davayı açmakta ihmali gösterdiği, şimdi ise çocukların kendi üzerinde gözükmemesinden rahatsızlık duyarak bu davayı açtığı gerekçesi ile davanın hak düşürücü süreden reddine karar verilmiştir.” T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 16.03.2023, E.

belirtildiği üzere bizim de katıldığımız görüşe göre soybağının reddi davası için bir yıllık hak düşürücü süre tanınmış ise de TMK m. 289 son fıkrasında düzenlenmiş bulunan bir yıllık sürenin kaçırılmış olmasının haklı bir nedene dayanması durumunda sürenin uzayacağına ilişkin hükmün TMK m. 291 hükmünde düzenlenmiş olan bir yıllık süre bakımından da uygulanması gerekir⁷².

Yargıtay, bir yıllık dava açma süresinin başlaması için kocanın şüphe duymasını yeterli görmemektedir. Çocuğun kendisinden olmadığı yönünde şüphe duyan koca açısından bir yıllık süre başlamamışsa da, öğrenme tarihinden itibaren bir yıllık dava açma süresi içerisinde dava açmalıdır⁷³.

2022/7181, K. 2023/1156, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 20.11.2023. Tokat, Türk Hukukunda Gaiplik, s. 278; Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 64.

⁷² “TMK’nın 291/1. maddesi, belirli şartlarla koca ve çocuk dışındaki kişilere de soybağının reddi davası açma hakkı tanımaktadır. Anılan hüküm çerçevesinde soybağının reddi davası açma hakkı tanınan kocanın altsoyu, anası, babası ve çocuğun gerçek babası olduğunu iddia eden kişi, ancak dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde dava açabileceklerdir. Dolayısıyla, koca dava açma süresi içinde dava açmamış ise, sürenin sona ermesinden sonra kocanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi veya sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi belirtilen kişilerin soybağının reddi davası açma hakkına sahip olmaları sonucunu doğurmaz (Dural/Öğüz/Gümüüş, s.256-257). TMK’nın 289. maddesine göre koca, soybağının reddi davasını, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır. Maddenin ikinci fıkrasına göre ise çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde soybağının reddi davasını açmalıdır. Diğer ilgililerin ise; TMK’nın 291. maddesine göre dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabileceği, ergin olmayan çocuğa atanacak kayyımın ise atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl, her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl içinde soybağının reddi davasını açabileceği düzenlenmiştir. Soybağının reddi davasının süresinde açılmadığı hâllerde gecikme, hâkimin kabul edeceği haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlayacaktır. Bu hâl TMK’nın 289/son maddesinde düzenlenmiş ise de bu sürenin uzamasının TMK’nın 291. maddede düzenlenen süre bakımından da geçerli olacağı kabul edilmelidir (Dural/Öğüz/Gümüüş, s. 260).” T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T. 09.03.2021, E. 2020/8-269, K. 2021/228, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023.

⁷³ “Soybağının reddi davasında, davanın hak düşürücü süre içerisinde açılıp açılmadığı hususunda ve davanın temellendirilmesinde belirleyici olan “öğrenmenin”, ne zaman gerçekleştiği noktasında şüphenin öğrenme açısından yeterli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Yerleşik Yargıtay uygulamalarında, yargılama dışında elde edilmiş babalık raporlarına özellikle hak düşürücü süre niteliğindeki dava açma süresinin öğrenme YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

DNA testi gibi bir test yapılmamış ve şüphe bilimsel doğruluğa varacak şekilde giderilmemiş yani sadece şüphe olarak kalmış ise bu durumda öğrenme olgusunun gerçekleştiğinden bahsedilemez⁷⁴. TMK. m. 289'a ve yerleşik yargı kararlarına göre, yargılama faaliyeti olmadan mahkeme dışında babanın babalık raporu veya DNA raporu gibi raporlar ile baba olmadığını öğrenmesi halinde, hak düşürücü sürenin başlayacağını kabul etmektedir⁷⁵.

tarihinden itibaren başlaması bakımından dikkate alındığı görülmekte yani öğrenmenin yargılama dışı babalık testi ile gerçekleşmesi anında hak düşürücü sürenin başlayacağı kabul edilmektedir. Dolayısı ile bir çocuğun kendisinden olmadığı yönündeki şüphe öğrenme açısından yeterli kabul edilemeyecektir." T.C. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, T. 19.04.2021, E. 2021/1387, K. 2021/3663, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023.

⁷⁴ "Davacının davalının çocuğu olmadığı yönündeki şüphesinin giderilmesi açısından DNA testi türü bir inceleme yapılmadığı ve şüphenin bilimsel doğruluğa varacak şekilde bir adım öteye geçmediği yani şüphe olarak varlığını sürdürdüğü, dolayısıyla soybağının reddi davası yönünden TMK'nun 289. maddesindeki "öğrenme" olgusunun gerçekleşmediği, davacının annesinden edindiği bilginin "öğrenme" olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle hak düşürücü sürenin gerçekleştiği belirtilerek verilen kararın hukuka aykırı olduğu anlaşılmakla ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına dair aşağıdaki hüküm kurulmuştur." T.C. Antalya BAM 2. Hukuk Dairesi, 06.03.2018, E. 2017/2147, K. 2018/326, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023; İkizler ve Tüzüner, Medeni Hukuk- II Aile Hukuku, s. 335.

⁷⁵ "Soybağının reddi davasında, davanın hak düşürücü süre içerisinde açılıp açılmadığı hususunda ve davanın temellendirilmesinde belirleyici olan "öğrenmenin" ne zaman gerçekleştiği noktasında şüphenin öğrenme açısından yeterli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Yerleşik Yargıtay uygulamalarında, yargılama dışında elde edilmiş babalık raporlarına özellikle hak düşürücü süre niteliğindeki dava açma süresinin öğrenme tarihinden itibaren başlaması bakımından dikkate alındığı görülmekte yani öğrenmenin yargılama dışı babalık testi ile gerçekleşmesi anında hak düşürücü sürenin başlayacağı kabul edilmektedir." T.C. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, T. 31.05.2023, E. 2023/3904, K. 2023/2774, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023.

"Soybağının reddi davasında, davanın hak düşürücü süre içerisinde açılıp açılmadığı hususunda ve davanın temellendirilmesinde belirleyici olan "öğrenmenin", ne zaman gerçekleştiği noktasında şüphenin öğrenme açısından yeterli olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Yerleşik Yargıtay uygulamalarında, yargılama dışında elde edilmiş babalık raporlarına özellikle hak düşürücü süre niteliğindeki dava açma süresinin öğrenme tarihinden itibaren başlaması bakımından dikkate alındığı görülmekte yani öğrenmenin yargılama dışı babalık testi ile gerçekleşmesi anında hak düşürücü sürenin başlayacağı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bir çocuğun kendisinden olmadığı yönündeki şüphe öğrenme açısından yeterli kabul edilmeyecektir." T.C. Adana BAM 2. Hukuk Dairesi, T. 06.10.2020, E. 2019/2508, K. 2020/1406, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023.

B. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA DAVACI

Soybağının reddi davasını açabilecek kişiler, TMK m. 286 ve m. 291 hükümlerinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu tarafından dava açabilecek kişiler, sınırlı bir şekilde belirtilmiştir.

TMK m. 286'ya göre: “Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır. (İptal edilen fıkra Resmi Gazete T: 20.10.2023 Resmi Gazete No: 32345 Any. Mah. 26.07.2023 T. 2023/37 E. 2023/140 K.) (Yür. Tar.: 20.07.2024)Çocuk da dava hakkına sahiptir. Bu dava ana ve kocaya karşı açılır.”

Soybağının reddi davasında Anayasa Mahkemesi tarafından TMK m. 286/1 hükmü iptal edilmiştir. İptal kararı 20.07.2024 tarihinde yürürlüğe girecektir. Şu an ki düzenlemede kocanın soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebileceği düzenlenmiştir⁷⁶. Yani TMK m. 285 aksi ispat edilebilen bir karine olup, çocuk ile baba arasındaki soybağı kaldırılabilir. Koca tarafından açılacak olan dava ana ve çocuk davalı gösterilerek açılacak olup, şekli mecburi dava arkadaşlığı vardır⁷⁷. Görüleceği üzere kanun koyucu soybağının reddi davasını açabilecek kişileri tek tek belirtmiştir.

Koca tarafından soybağının reddi davası açılması durumunda ana ile çocuğun yararı çatışacağı için çocuğa kayyım tayin edilecek olup, husumet kayyımına yöneltilecektir⁷⁸. Soybağının reddi davasının açılması kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır⁷⁹. Bu nedenle bu soybağının reddi davası açma

⁷⁶ Paksoy, “Soybağının Reddi”, *TBB Dergisi*, s. 354; Tarım, Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, s. 7.

⁷⁷ Arslan, Gaiplik Kararının Türk Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, s. 93; Çağlayan, Açıklamalı-İçtihatlı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, s. 196.

⁷⁸ “Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır (TMK. md. 286/1). Soybağının reddi davasında ana ile çocuğun yararı çatışmaktadır (TMK. md. 426/2). Açıklanan nedenlerle küçük Eylül'e kayyım tayin ettirilmesi, husumetin kayyımına yöneltilmesi ve gösterdiği takdirde onun delilleri de toplanarak sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken eksik hasımla yargılamaya devamla hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.” T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 12.04.2012, E. 2011/2849, K. 2012/9310, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023; Tarım, Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, s. 33.

⁷⁹ Deniz, Çocuklara Ait Kişisel Verilerin Türk Medeni Kanunu ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Korunması, s. 35; Osman Gökhan Antalya, Murat Topuz, Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk Cilt I, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021, s. 119; Karadeniz, “Soybağının Reddi Davası”, s.126. Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, s. 22; Tarım, “Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü” s. 2; Çam “Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi”, s. 38; Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, Medeni Hukuk -III, Aile Hukuku, s. 363.

hakkının bizzat koca tarafından kullanılması gerekmektedir. Koca, soybağının reddi davası açacağı zaman ayırt etme gücüne sahip kısıtlı durumunda olması halinde bile, yasal temsilcisinden izin almak zorunda değildir. Kocanın ayırt etme gücü yok ise yani tam ehliyetsiz ise bu durumda koca adına yasal temsilci yahut kocaya atanan kayyımın dava açması mümkün olmayacaktır⁸⁰. Soybağının reddi davasını açma hakkı, kocaya sıkı sıkıya bağlı olduğu için dava açılmadan önce koca dava açma hakkından feragat edemez. Ayrıca kocanın soybağının reddi davası açması evlilik birliğinin devamı ile veya sona ermesi ile ilgili bir durumda değildir⁸¹.

Kanun koyucu TMK m. 291 hükmünde kocanın yerine dava açabilecek kişiler belirtmiştir. TMK m. 291 hükmü ile soybağının reddi davası açmaya hak tanınan kişilerin dava hakkı ikincil(tali) niteliktedir⁸². TMK m. 291 hükmüne belirtilen kişilerin dava açabilmesi için kocanın dava açma süresinden öncesi ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmiş olması gerekir. Ancak dikkat edilmesi gereken durum koca süresi içerisinde dava açamamış ise ve koca tarafından dava açılmayarak dava açılma süresi geçirilmiş ise, bu durumda TMK m. 291 hükmünde belirtilen kişilere soybağının reddi davası açma hakkını tanımayacaktır. Doktrinde belirtilen ve bizim de katıldığımız görüşe göre, kocanın çocuğu açık veya örtülü olarak benimsemesi durumunda kocanın dava hakkının düşeceği belirtilmiştir. Zira koca açık veya örtülü olarak çocuğu benimsemiş ise esas olan kocanın iradesidir. Bu sayede soybağının reddi davasını kötüye kullanma örneğin, mirastan daha çok pay almak için dava açılması gibi⁸³ durumlarında böylece önüne geçilmiş olacaktır. Yukarıda da açıklandığı üzere yapay dölleme yolu ile çocuk ile koca arasında soybağı kurulabilmektedir. Yapay döllemeye rıza gösteren kocanın daha sonra soybağının reddini talep edip etmeyeceği gündeme geldiği zaman, koca soybağının reddini talep ederse, bu durum TMK m. 2

⁸⁰ Özdemir “Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası” s. 44.; Yılmaz, Yıldırım, Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, s. 125.

⁸¹ Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 83.

⁸² Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri” s. 24; İnan, Ertaş ve Albaş, İnan Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, s.105; Tarım, Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, s. 37.

⁸³ Ateş, Soybağı ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Problemler, s. 48; Kolak, “Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu”, s.7.

hükmüne aykırılık teşkil edecek olup, hakkın kötüye kullanılması niteliği taşır⁸⁴.

TMK m.286 hükmüne göre babaya soybağı ile bağlı çocuk da soybağının reddi davası açabilir. Kocanın çocuğu benimsemiş olması çocuğun soybağının reddi davası açmasını engellemeyecektir. Kanun koyucu kocanın dava açma hakkından bağımsız olacak şekilde çocuğa da dava açma hakkı tanımıştır⁸⁵. Çocuk tarafından soybağının reddi davası açılacak ise bunun ergin olmasından itibaren en geç bir yıl içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çocuğa kayyım atanmamış olması veya atanan kayyımın dava açmamış olması gibi haller çocuğun dava açmasına engel değildir⁸⁶. Çocuk dava açmadan ölmüş ise, bu durumda dava açma hakkı alt soya geçmeyecektir⁸⁷.

Anayasa Mahkemesi, Esas Sayısı: 2023/135, Karar Sayısı: 2024/18, Karar Günü: 23.1.2024 tarihli kararı ile “baba olduğunu iddia eden kişi” ibaresini iptal etmiştir⁸⁸. Anayasa Mahkemesi gerekçesinde özel hayata saygı gösterilmesinin gerekli olduğuna değinmiştir. Zira Anayasa Mahkemesi tarafından belirtildiği üzere TMK m. 291 hükmüne göre kocanın dava açma süresinin geçmesinden önce ölmesi veya gaplığıne karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesinin söz konusu olmadığı hâllerde baba olduğunu iddia eden kişinin soybağının reddi davasını açabilmesine imkân tanımamaktadır. Ancak 7/11/2024 tarih ve 7531/11 sayılı kanun değişikliği ile baba olduğunu iddia eden kişiye hükümde yer verilmiştir.

Soybağının reddi davasının bir diğer boyutu da ana tarafından ana ile çocuk arasındaki soybağının reddi için dava açılabilmesidir. Yukarıda değindiğimiz üzere, çocukla ana arasındaki soybağı doğumla kurulur. Ana bir çocuğu tanıyamayacağı gibi ana ve çocuk arasındaki soybağının reddinin talep edilmesi de söz konusu değildir⁸⁹. Dolayısıyla ananın kim olduğu bu bağlamda kesin olarak kabul edilir. Ancak tıbbın ve üremeye yardımcı

⁸⁴Alpat, “Ulusal Alanda ve Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Soybağının Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler”, s. 53.

⁸⁵ Özdemir, “Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası”, s. 45.

⁸⁶ Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 62; Zeytin/Ergün, Türk Medeni Hukuku, s. 218.

⁸⁷ Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, Medeni Hukuk- III, Aile Hukuku, s. 363.

⁸⁸ Anayasa Mahkemesi, E. 2023/135, K. 2024/18, T. 23/01/2024, R.G. Tarih - Sayı: 06/03/2024 – 32481, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/140>, E.T. 24.01.2024.

⁸⁹Kayıhan, Medeni Hukuk Bilgisi, s. 344. Erdoğan/Keskin, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, s. 225.

tedavi yöntemlerinin gelişmesi nedeniyle yumurta ve embriyo naklinin yapılması, taşıyıcı analık kurumu ilerleyen zamanda ananın doğan çocukla arasındaki soybağının reddi hakkının tanınmasını da gündeme getirilebilir. Ancak, mevcut durumda ana, çocuğu doğuran kadındır.

C. SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA DAVALI

Koca tarafından ve koca yerine dava açabilen üçüncü kişiler soybağının reddi davasında davalı olarak ana ve çocuğu gösterecektir. Söz konusu durumda şekli mecburi dava arkadaşlığı vardır⁹⁰. Hem ana hem de çocuğa karşı dava açılmaması durumunda davanın reddine karar verilir. Koca tarafından soybağının reddi davası açılması durumunda, ana ile çocuğun yararı çatışacağı için çocuğa kayyım tayin edilecek olup, husumet kayyımına yöneltilecektir⁹¹. Çocuk tarafından soybağının reddi davası açılması durumunda da davalı olarak koca ve ana gösterilecektir⁹².

Koca yerine baba olduğunu iddia eden kişi tarafında soybağının reddi davası açılması durumunda husumet yukarıda açıklandığı gibi, ana ve çocuğa yöneltilecektir. Söz konusu durumda dava soybağının reddi davası olduğu için babalık davasında olduğu gibi nüfus idaresi husumetli durumda olmayacaktır⁹³.

⁹⁰Arslan, Gaiplik Kararının Türk Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, s. 93. Çağlayan, Açıklamalı-İçtihatlı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, s. 196. Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, Medeni Hukuk -III, Aile Hukuku, s. 366

⁹¹ “Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır (TMK. md. 286/1). Soybağının reddi davasında ana ile çocuğun yararı çatışmaktadır (TMK. md. 426/2). Açıklanan nedenlerle küçük Eylül’e kayyım tayin ettirilmesi, husumetin kayyımına yöneltilmesi ve gösterdiği takdirde onun delilleri de toplanarak sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken eksik hasımla yargılamaya devamla hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.” T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 12.04.2012, E. 2011/2849, K. 2012/9310, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023. Tarım, Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, s. 33.

⁹² Paksoy, “Soybağının Reddi”, s. 365.

⁹³ “Mahkemece kayyım tebligat yapılarak duruşmaya katılması sağlanmadan, baba olduğunu iddia eden N..... tarafından açılan ve Türk Medeni Kanunu'nun 301 vd. maddelerinde düzenlenen babalık davasının olmadığı, bu davacı yönünden 291/1. madde koşullarının da gerçekleşmediği, nüfus idaresine husumetin de düşmeyeceği gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.” T.C. Yargıtay 18. HD, T. 08.11.2012, T. E. 2012/11581, K. 2012/12038, www.sinerjimevzuat.com.tr, E.T. 27.02.2024

Çocuğun ölmesi durumunda, soybağının reddi davası ana ile birlikte çocuğunun mirasçılara karşı açılacaktır. Ananın ölmesi durumunda ise, soybağının reddi davası sadece çocuğa karşı açılacaktır⁹⁴.

Hem ana hem de çocuk ölmüş ise, bu durumda davanın açılabilmesi için babanın menfaatinin bulunup bulunulmadığına bakılması gerekecektir. Davanın açılması için babanın menfaati bulunmakta ise, bu halde de davalı tarafta mirasçılar bulunacaktır⁹⁵.

D. ANAYASA MAHKEMESİNİN İPTAL KARARI VE ANA TARAFINDAN SOYBAĞININ REDDİ DAVASI AÇILABİLMESİ

TMK'nın 286. ve 291. maddelerinde çocukla babanın arasındaki soybağının ortadan kaldırılması için soybağının reddi davasını açabilecek kişiler sınırlı olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla mevcut düzenlemeye göre ananın doğurduğu çocuğunun kocadan olmadığını ileri sürerek yargı mercilerine başvurma imkânı bulunmamaktadır. Kanundaki düzenlemede ananın evlilik birliğinde sadakatsiz davrandığı ve hukuka aykırı davranışının korunmaması gerekçesiyle babalık davasının aksine, soybağının reddi davasını açmaya yetkili olanlar arasında 7/11/2024 tarih ve 7531/11 sayılı kanun değişikliği öncesinde anaya yer verilmemiştir⁹⁶. Ancak 7/11/2024 tarih ve 7531/11 sayılı kanun değişikliği tarihinden önceki kanun hükmüne göre koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır⁹⁷. Kocaya soybağının reddi davası yoluyla babalık karinesini çürütme imkânı verilmişken anaya bu hakkın tanınması söz konusu değildi.

Ana tarafından açılan soybağının reddi davasında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Ankara 18. Aile Mahkemesi, hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Başvurucu tüm maddeye yönelik iptal talebinde bulunmuş ve Anayasa Mahkemesi sınırlı bir iptal kararı vermeden TMK'nın 286. maddesinin birinci fıkrasının

⁹⁴ Paksoy, "Soybağının Reddi", s. 365. Dural/Öğüz/Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt- III, Aile Hukuku, s. 305. İkizler ve Tüzüner, Medeni Hukuk -II, Aile Hukuku, s. 329

⁹⁵ İkizler/Tüzüner, Medeni Hukuk- II Aile Hukuku, s. 329

⁹⁶ Keskin/Dilşad, 'Bölünmüş Annelik ve Ana Yönünden Soybağının Reddi' (2020) 5(1) Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1990, 2008.

⁹⁷ Tokat, Türk Hukukunda Gaiplik, s. 277. Uyumaz, Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler, s. 91.

Anayasa'ya aykırı olduğuna hükmetmiş ve birinci fıkranın iptaline karar vermiştir⁹⁸.

1. Anayasa Mahkemesinin İptal Gerekçeleri ve Hükümün Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu:

Anayasa Mahkemesi soybağının reddi davasını açma hakkının kanun koyucu tarafından koca ile çocuğa tanınmasına rağmen aynı hakkın anaya tanınmamış olmasının hukuk devleti ilkesi ile birlikte ayrıca eşitlik ilkeleriyle de bağdaşmadığı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra Anayasa Mahkemesi, ana tarafından soybağının reddi davası yoluna başvurulamaması durumunun hak arama özgürlüğünü de ihlal edeceğini belirttikten sonra kanun hükmünün Anayasa'nın 2., 5., 10., 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğunu ifade etmiştir.

Anayasa Mahkemesi iptale konu hükmü, Anayasa'nın 20 ve 40. maddeleri çerçevesinde değerlendirmiştir.

Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz." hükmüne yer verilmiştir. Anayasa m. 20 gerekçe kısmında da aktarıldığı üzere, özel hayat ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı kişinin özel ve aile hayatını istediği gibi düzenleyebilmesini öngörür. Anayasa Mahkemesi kararında belirtildiği üzere çocuk ile koca arasında biyolojik duruma aykırı olarak oluşan soybağının mevcut olması ananın da özel hayatını etkileyecek sonuçlar doğurur mahiyettedir. Babalık karinesinden doğan sonuçların çocuğu doğuran kadının özel hayatıyla herhangi bir ilgisinin olmadığını söylemek mümkün değildir⁹⁹. Bu nedenle de çocuk ile biyolojik baba olmayan koca arasında kurulan soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılmasında ananın da menfaatinin olduğu açıktır.

Anayasa'nın 40. maddesinde "Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir." hükmüne yer verilmiştir. Anayasanın ilgili maddesine göre, kişiler yargı makamları ile idari makamlar önünde haklarını arayabilmelidirler. Bu nedenle de, Anayasa Mahkemesi kararı 20. paragrafta belirtildiği üzere çocuğun biyolojik babası olmayan koca ile arasında soybağı ilişkisinin mevcut olması halinde, ananın

⁹⁸Anayasa Mahkemesi, E: 2023/37, K: 2023/140, T: 26/7/2023, R.G. Tarih - Sayı: 20/10/2023 – 32345, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2023/140>, ET. 24.01.2024.

⁹⁹Anayasa Mahkemesi kararı, par. 16.

babalık karinesinin son bulabilmesi adına mahkeme yoluna gidebilmesi, etkili başvuru hakkının bir sonucudur.

TMK m. 298 hükmünde ananın tanınmanın iptali davası açabileceği düzenlemiştir. Gerçekten de Kanuna baktığımızda ananın baba tarafından yapılan tanıma işlemine karşı dava açma hakkı olması, ancak soybağının reddi davasını açma hakkı olmaması, Anayasa m. 35 hükmünde tanınan hak arama hürriyetine aykırılık teşkil edecektir.

2. Anaya Soybağının Reddi Davası Açmak Hakkı Verilmesinin Gerekliliği

TMK’da soybağının reddi davasını açma hakkı kocaya tanınmıştır. Bunun yanı sıra yasal düzenlemede koca haricinde ayrıca çocuğa da, gerekli durumların mevcut olması ile birlikte soybağının reddi davası açma hakkı tanınmıştır. Baba ve çocuk dışında soybağının reddi davasını açabilecek olan diğer kişilere baktığımızda kocanın altsoyu ile ana ve babasına ayrıca çocuğun gerçek babası olduğunu iddia eden kişiye de soybağının reddi davası açma hakkı tanınmıştır. Soybağının reddi davası açma hakkı bulunan kişiler kanunda tek tek sayılmış olup dava açma hakkı menfaati olan anaya 7/11/2024 tarih ve 7531/11 sayılı kanun değişikliğinden önce tanınmamıştı¹⁰⁰. Şöyle ki, TMK’nın 285. maddesinin birinci fıkrasında evlilik devam ettiği sırada yahut evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde dünyaya gelen çocuğun babasının koca olduğu ifade edilmiş olmasına rağmen, doğan çocuğun biyolojik babası olmaması da mümkündür. Örneğin evlilik dışında doğan çocukta velayet anaya ait olsa bile baba çocuğun bakım ve eğitim masraflarına katlanmak ile yükümlüdür. Ana, toplumsal baskı nedeni ile çocuğunun babasız olarak doğmaması adına istemediği halde başka birisi ile evlilik yapmış olabilir. Özellikle toplumumuzda çok fazla dikkate alınan çocuğun babasının belirli olmaması, yani babanın belirli süreçte bazı nedenler ile açıklanmaması özel hayat nedeni vb. durumlar gibi hallerde ana sırf bu nedenlerden ötürü başka bir evlilik yapabilmektedir. Bu durumda gerçeği sadece ana bilmekte, çocuk ise aslında babası olmayan birisini babası olarak tanımaktadır. Söz konusu durum, hem aile hayatı hem de çocuğun özel hayatını etkileyen bir durumdur.

Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu kararın aksine olarak doktrinde Acabey ve Serezona’a göre anaya soybağının reddi davası açma hakkı

¹⁰⁰ Güvenç, “Anaya Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı Tanınması: Olması Gereken Hukuk Bakımından Öneriler, s.316
YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

tanınmaması gerekmektedir. Zira Almanya ve İsviçre’ de biyolojik babaya ve çocuğun anasına soybağının reddi davası açma hakkının tanınmadığı, bunun sebebinin ise Roma Hukukundan gelen “*eli kirli olan hak arayamaz*” ilkesi olduğu belirtilmektedir. Ananın yapmış olduğu zina eylemi sonucunda anaya ve biyolojik babaya soybağının reddi davasının açma hakkının tanınmasının, söz konusu ilkeye aykırılık oluşturacağı belirtilmektedir¹⁰¹. Tarafımızca söz konusu duruma katılmak mümkün değildir. Zira her toplumun farklı kültür ve ahlak anlayışı bulunmaktadır. Örneğin bir toplumda zina eylemi hem ceza kanunu anlamında hem de toplumsal olarak suç sayılırken başka bir toplumda ise suç teşkil etmemektedir. Soybağının reddi davası yönünden eli kirli olan hak arayamaz ilkesinin uygulamasının kabul edilmesi halinde, bu durum soybağının kamu düzenine ilişkin olması hususunun da göz ardı edilmesi sonucunu doğurur.

Toplumumuzda birçoğu gizlenen evlilik dışı ilişkiler nedeni ile gerçek soybağları oluşmadığı da yadsınamaz bir gerçektir. Çocuğun gerçek babasının ekonomik durumunun iyi olması halinde, çocuk daha kaliteli bir eğitim hayatına sahip olabileceği gibi, babasından maddi anlamda destek alabilecektir. Ancak çocuğun soybağında baba gözükken kişinin soybağının reddi davası açmaması veya çocuğun da dava açmaması gibi hallerde, soybağının reddi davasının ana tarafından açılması gerekecektir. Doktrinde bazı yazarlar kocanın çocuğun yükümlülüklerini yerine getirdiği ve soybağının reddi davası açmadığı durumda, ananın soybağının reddi davasının açmasının uygun olamayacağı belirtilmektedir¹⁰². Söz konusu durumda koca tarafından yükümlülüklerin yerine getirilmesi halinde anaya soybağının reddi davasını açma hakkının tanınmaması çocuğun aslında babası olmayan birisini babası olarak tanınması durumu meydana getirecektir. Sadece çocuğa karşı olan yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmemesine göre anaya soybağının reddi davası açma hakkının tanınması özel hayatın gizliliğini ihlal edecektir.

743 Sayılı MK’ da çocuğa soybağının reddi davası açma hakkı tanınmamış olmasına rağmen, 4721 Sayılı TMK’ da ise çocuğa bu imkan tanınmıştır¹⁰³. Görüleceği üzere kanun koyucu zaman ile soybağının reddi

¹⁰¹ Zevkliler/Cumalıoğlu/Acabey, Medeni Hukuk -III, Aile Hukuku, s. 366; Gizem Ateş, “2023’ den Günümüze Anayasa Mahkemesi’nin Türk Medeni Kanunu’nda İptal Ettiği Hükümlerin Değerlendirilmesi”, s. 704.

¹⁰² Güvenç, “Anaya Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı Tanınması: Olması Gereken Hukuk Bakımından Öneriler s. 317.

¹⁰³ “1.1.2002 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile çocuğa da soybağının reddi davası açma hakkı tanındığına (TMK. md.286/2) göre, soybağının reddine ilişkin YUHFD Vol. XXII No.1 (2025)

davası açabilecek kişilerde düzenlemeler yapmıştır. Kanaatimce kanun koyucu dava açabilecekleri belirlerken menfaat eksenli hareket etmeli ve davayı açmakta menfaati bulunanlara dava açma hakkını vermelidir. Örneğin, ölen kocanın zengin ve tanınmış birisi olması durumunda çocuğun soyadını kötüleyecek şekilde davranışlarda bulunması halinde bu durumdan mirasçılar etkilenecektir. Aynı şekilde ananın da akrabaları soybağının reddi davasını açabilmelidir. Örneğin, ana tanınmış birisi ise ancak kocanın ailesinin itibarını zedeleyecek davranışlarda bulunmakta ise bu durumda çocuğun da zor durumda kalmaması ve ana tarafının menfaatlerinin etkilenmemesi için, ananın akrabaları da soybağının reddi davasını açabilmelidir.

Çocuğun üstün yararı da, anaya soybağının reddi davası açılması yetkisinin verilmesi için başka bir gerekçedir. Anayasa Mahkemesinin velayet ile ilgili kararlarına baktığımızda; “Çocuğun Üstün Yararı” ilkesinin özellikle dikkate alındığı görülmektedir. Çocuğun Üstün Yararı ilkesi, çocuğun yararlarının her zaman ve her koşulda öncelikle korunmasıdır.¹⁰⁴ Bu ilke, çocuk hukukunda karşılaşılan tüm problemlerde, görevli ve yetkililere yol gösteren, çocuğun menfaatine yönelik çözümün seçilmesini emreden, zayıfı, güçlüye nazaran koruyan en üst ilkedir. Çünkü çocuğun üstün yüksek yararı ilkesi kanunların uygulanmasında resmi makamlara yol gösterici olup asıl olan her zaman çocuğun üstün yararadır¹⁰⁵. Türk Medeni

davanın yabancı mahkemede çocuk adına kayyımı tarafından açılmış olması ve hükmün çocuğun açtığı dava sonucu verilmiş bulunması, kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan Türk Kanunu Medenisi hükümlerine göre, çocuğa soybağının reddi davası açma hakkının tanınmamış olması Türk kamu düzenine açıkça aykırılık da oluşturmaz.” T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, T. 04.05.2009, E. 2009/6063, K. 2009/8609, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 21.11.2023 Tarım, Soybağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü, s. 32.

¹⁰⁴ Nilüfer Nurbanu Baş “Çocuk Hakları Bağlamında Çocuğun Üstün Yararı İlkesi” Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuk Anabilim Dalı Programı Yüksek Lisans 2023, s. 17; Tuna “Milletlerarası Özel Hukukta Çocuğun Üstün Yararı”, s. 31. Şeyma Şahin “BM Pekin Kuralları Ekseninde Çocuk Yargılaması ve Çocuğun Üstün Yarar İlkesi” Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuk Anabilim Dalı Programı Yüksek Lisans 2019, s. 66.

¹⁰⁵ Akyüz, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, s. 234. Yılmaz, Velayet Hukuku, s. 87.m Deniz, Çocuklara Ait Kişisel Verilerin Türk Medeni Kanunu ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında, s. 19. Sarıbaş, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, s. 59. Kolak, “Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu” s. 4; Başak/Çevik/Tek, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları İle Uyumlaştırılması, s. 129.

YUHFD Cilt. XXII No.1 (2025)

Kanunu'nda bu durum göz önünde bulundurulmalı ve çocuğun yüksek yararına uygun bir biçimde düzenleme yapılmalıdır.

Çocuğun üstün yararı, çocuğu ilgilendiren her konuda öncelikli olarak dikkate alınması mecburi olan ve herhangi bir somut olayda çocuk için en iyisinin ne olduğunu tespit etmede göz önünde bulundurulması gereken bir ilkedir. Çocuğun üstün yararı çocuğun haklarını sağlama alan bir fonksiyon da icra etmektedir¹⁰⁶. Esasın da çocuğun üstün yararına gereken önemin verilmesi, sadece çocuğun ya da ana babanın değil, kamuoyunun da yararına olacaktır. Çünkü çocuğun sosyal açıdan, kültürel açıdan, fiziksel açıdan ve psikolojik yönlerden pozitif bir şekilde gelişimi, ileride toplumda kötü olay ve davranışların meydana gelmesini de önlemiş olacaktır¹⁰⁷. Açıklamaları göz önüne alan Anayasa Mahkemesinin kararları akabinde Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından da, haklı nedenin bulunması ve küçüğün yüksek yararının gerektirmesi halinde velayet hakkı kendisine bırakılmış olan annenin çocuğun soyadının değiştirilmesini talep edebileceği kabul edilmektedir¹⁰⁸.

Çocuğun velayeti anneye bırakıldığında annenin soyadını değiştirme talebinde bulunabilmesine rağmen, soybağının reddi davasını açma hakkının tanınmaması çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil eder. Çocuğun menfaati göz önüne alınması halinde biyolojik baba ile çocuk arasında soybağının kurulması çocuğun yararına olacaktır¹⁰⁹. Bu durumda soybağının reddi davasını açma hakkının anneye de tanınmış olması çocuğun üstün yararına olan bir durumdur. Kanun koyucu TMK m. 301 hükmünde “Çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini ana ve çocuk isteyebilirler.” diyerek anaya da çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkeme tarafından belirlenmesini talep hakkı tanınmıştır. Anaya soybağının belirlenmesini dava hakkı tanınmasına rağmen, soybağının reddi davası açma hakkı tanınmaması çelişki oluşturmaktadır. Nitekim baba ile soybağının kurulmasında hukuki soybağı ile genetik soybağının birbirinden ayrıldığı durumlar da söz konusu olabilmektedir. Bunun yanı sıra soybağının reddi davasında yasal olarak korunan bir statü bulunmakla beraber, soybağının belirlenmesi davasında çocuğun herhangi bir erkekle

¹⁰⁶ Özge Yücel, *Ufuk Üniversitesi Dergisi* 1, 2013, s. 117-137.

¹⁰⁷ Selma Baktır Çetiner, “Velayet Hukuku”, Ankara: Yetkin Yayınları, 2000, s. 33.

¹⁰⁸ T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 22.09.2022, E. 2022/7632, K. 2022/7307, www.kazancimevzuat.com.tr, E.T. 24.11.2023.

¹⁰⁹ Gizem Ateş, “2023’ den Günümüze Anayasa Mahkemesi’nin Türk Medeni Kanunu’nda İptal Ettiği Hükümlerin Değerlendirilmesi”, s. 708.

kurulmuş soybağı mevcut değildir. Bu gerekçe ile kanun koyucunun böyle bir düzenleme yaptığı kanaatindeyiz.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi kararına yansımaya da, soybağının reddi davasının bir diğer boyutu da ana tarafından ana ile çocuk arasındaki soybağının reddi için dava açılabilmesidir. Yasaya göre çocukla ana arasındaki soybağı doğumla kurulmakta olup, ana ile çocuk arasındaki soybağının reddi söz konusu değildir.¹¹⁰ Dolayısıyla ananın kim olduğu bu bağlamda kesin olarak kabul edilir. Ancak tıbbın ve üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinin gelişmesi nedeniyle yumurta ve embriyo naklinin yapılması, taşıyıcı analık kurumu ilerleyen zamanda ananın doğan çocukla arasındaki soybağının reddi hakkının tanınmasını da gündeme getirecektir. Ana ile çocuk arasındaki soybağının, soybağının reddi davası açılarak reddi mümkün değil ise de yukarıda da açıklandığı üzere çocuk, nüfus kütüğüne anası dışında başka bir kadının çocuğu olarak yazılmış ise bu durumda soybağının reddi değil, nüfus kaydının düzeltilmesi davası ile söz konusu durum düzeltilbilir. Yani çocuk, nüfus kütüğüne anası dışında başka bir kadının çocuğu olarak yazılmış ise, ileride de bunun bir tespit davası olarak açılmasında bir engel bulunmamaktadır.

3. Anaya Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı Tanınması Yönündeki Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi

Yargı Hizmetlerinin Etkinliğinin Artırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Taslağı'nda TMK m. 286 ve m. 289 hükümleri yeniden düzenlenmiş ve 07/11/2024 tarihinde yasalaşmıştır. Yapılan düzenleme ile birlikte ananın da soybağının reddi davası açabileceği TMK m. 286 hükmünde düzenlenmiştir¹¹¹. TMK m. 289 hükmünde ise ananın doğumdan itibaren bir yıl içerisinde soybağının reddi davası açabileceği ifade edilmiştir¹¹². Kanun teklifinde babaya tanınan dava açma süresinin anaya da tanınmış olması uygun bir durum olmuştur¹¹³. Zira babaya tanınmış olan bir yıllık hak düşürücü süre anaya tanınmamış olsaydı

¹¹⁰ Bingöl, Medeni Hukuk Dersi Soruları ve Cevaplar, s. 138; Aydos, Pratik Medeni Hukuk s.140. Çam, Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi, s. 10.

¹¹¹“Madde 286- Koca, ana veya çocuk soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava, dava açma hakkına sahip diğer kişilere karşı açılır.”

¹¹²“Madde 289- Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl, (...) içinde açmak zorundadır”

¹¹³ Gizem Ateş, “2023’ den Günümüze Anayasa Mahkemesi’nin Türk Medeni Kanunu’nda İptal Ettiği Hükümlerin Değerlendirilmesi”, s. 705.

ana ve baba yönünden eşitsizlik durumu oluşacaktı. Ayrıca ana tarafından süresiz bir şekilde dava açılması durumu meydana gelecek olup, söz konusu durumda soybağının kamu düzenine ilişkin olması durumu ile de aykırılık oluşturacaktır.

TMK m. 286 hükmündeki yeni düzenlemenin gerekçesinde Anayasa Mahkemesinin iptal kararına değinmekle birlikte ayrıca “*Değişiklikle, çocuğun soybağının sıhhatinin sağlanması amacıyla baba ve çocuğun yanı sıra anaya da soybağının reddi davası açma hakkı tanınmaktadır*” denilmiştir. TMK m. 289 hükmündeki yeni düzenlemenin gerekçesinde de “*Teklifle, 286’ncı maddede düzenleme yapılarak anaya da soybağının reddi davası açma imkânı tanınmaktadır. Hükümle, ananın bu davayı doğumdan başlayarak en geç bir yıl içinde açabileceği düzenlenmektedir*” denilmiştir.

TMK m. 289’ un yeni hükmünde ananın doğumdan itibaren bir yıl içerisinde dava açabileceğinin düzenlenmesi ile, kötü niyetli olarak soybağının reddi davası açılmasını da engellemiş olacaktır. Zira, ana, kocanın baba olmadığını bilen birisi olarak doğumdan itibaren bir yıl içerisinde soybağının reddi davası açmaz ise, uzun yıllar sonra kötü niyetli olarak soybağının reddi davası açabilmesi gündeme gelebilecektir.

4. İptal Hükümü Sonrası Babanın Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı

Yargı Hizmetlerinin Etkinliğinin Artırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Taslağı’nda yapılan yeni düzenlemelerin 20.07.2024 tarihinden önce yürürlüğe girememesi gibi bir durum meydana gelseydi sadece ana değil, koca da TMK m. 286 hükmüne göre soybağının reddi davası açamayacaktı. Zira Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararı 20.07.2024 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte artık kocanın da soybağının reddi davası açması için yasal dayanağı kalmayacaktır. Bunun yanı sıra koca TMK m. 289/1 hükmünde düzenlenen hak düşürücü süreye dayanarak yine soybağının reddi davası açabilir. İptal hükmü neticesinde TMK m. 286 hükmünde belirtilen dava hakkına sahip olan kişilerin tekrar düzenlenmesi gerektiği için kanun koyucu 07.11.2024 tarihinde yeni düzenlemeyi yapmıştır.

Kanun koyucu tarafından yapılan yeni düzenleme ile birlikte koca, ana veya çocuğun soybağının reddi davası açabileceği belirtilmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesinin iptal kararı yürürlüğe girmeden önce yapılan düzenleme ile birlikte dava açabilecek kişiler açısından belirsizlik durumunun önüne geçilmiştir.

SONUÇ

TMK m. 285 hükmünde babalık karinesi düzenlenmiştir. Babalık karinesine ilişkin düzenlemede evlilik süresinde yahut evliliğin sona erdiği tarihten itibaren üç yüz gün içerisinde doğan çocuğun babasının koca olacağı hüküm altına alınmıştır. TMK m.285’de ifade edilen ‘babalık karinesi’ adi bir karinedir. Babalık karinesi adi bir karine olduğu için aksini ispat etmek ve dolayısıyla karineyi çürütmek mümkündür. Bu durumda karşımıza soybağının reddi davası çıkmaktadır. Soybağının reddi davası ile birlikte baba olmadığını iddia eden koca veya çocuk soybağının reddi davasını açabilecektir. Ayrıca kanun koyucu baba ve çocuk dışındaki kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişilere de belirli şartlar dahilinde soybağının reddi davası açma imkanı tanımıştır.

TMK’nın 286. ve 291. maddelerinde çocukla babanın arasındaki soybağının sonlandırılması için soybağının reddi davasını açabilecek olan kişiler sınırlı olarak düzenlenmiş olup kocaya soybağının reddi davası yoluyla babalık karinesini çürütme imkânı verilmişken, anaya bu hakkı tanımamaktaydı. Soybağının reddi davasını açma hakkının koca ve çocuğa tanınmasına rağmen çocuğu dünyaya getiren anneye soybağının reddi davasını açma hakkı tanınmaması hukuk devleti ve eşitlik prensipleri ile örtüşmediği gibi, ayrıca anne tarafından soybağının reddi istemiyle mahkeme yoluna gidilememesi nedeniyle hak arama özgürlüğünün de engellenmiş olacağı belirtilerek, kuralın Anayasa’ya aykırı iddia edilmiş ve Anayasa Mahkemesi sözkonusu hükmü iptal etmiştir. İlgili yasal düzenlemede annenin soybağının reddi davası açma yetkisinin olmaması sorun oluşturmaktaydı. Anayasa Mahkemesi’ne göre anne tarafından soybağının reddi davası açılmamasına ilişkin kanun hükmünün iptal edilmesi gerek anayasal haklardan hak arama hürriyetinin korunması gerekse de özel hayatın gizliliğine ilişkin düzenlemeler açısından önem arz etmektedir. Zira Anayasa Mahkemesi, iptal etmiş olduğu kanun hükmünü hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bulmuş bunun yanı sıra anayasa soybağının reddi davası açma yetkisinin verilmemesinin hak arama özgürlüğünü de ihlal ettiğini ifade etmiştir. Söz konusu durum kanun mantığı içerisinde de çelişki arz etmektedir.

Bu nedenle anne tarafından davacı sıfatıyla çocuğun biyolojik babasının koca olmadığı iddia edilerek babalık karinesinin ortadan kaldırılması amacı ile yargı yoluna gidilmesine olanak tanımayan kural, özel hayata saygı gösterilmesini talep etme hakkı bağlamında etkili başvuru hakkını ihlal etmektedir. Babaya ve çocuğa soybağının reddi davasını açma hakkı tanınması hatta baba dışındaki kişilere bile TMK m. 291 hükmünde

soybağının reddi davası açma hakkı tanınmasına rağmen anneye bu hakkın tanınmaması hem özel hayat hem de anayasal haklardan olan hak arama hürriyetine aykırılık teşkil etmektedir.

Bunun yanı sıra soybağının reddi davasını açma hakkının anneye de tanınmış olması çocuğun üstün yararına olacaktır. Zira Anayasa Mahkemesi de TMK'nın 286. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna karar vermiş ve birinci fıkranın iptaline karar vermiştir. Kanun koyucu TMK m. 301 hükmünde “Çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini ana ve çocuk isteyebilirler.” Anaya da çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkeme tarafından belirlenmesini talep hakkı tanınmıştır. Anneye soybağının belirlenmesini dava hakkı tanınmasına rağmen soybağının reddi davası açma hakkı tanınmaması çelişki oluşturmaktadır. Kanun koyucu soybağının reddi davası açmaya yetkili olanlara ilişkin düzenleme yapılırken menfaat eksenli hareket edilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kararında da belirtildiği üzere çocuğun biyolojik babası olmayan koca ile arasında soybağı ilişkisinin bulunması durumunda ananın özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını ihlal edebilecektir. Ana tarafından mevcut babalık karinesinin çürütülmesi gerekmekte olup, annenin yargı mercilerine başvurulabilmesi etkili başvuru hakkının da gereğidir.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi kararına yansımaya da soybağının reddi davasının bir diğer boyutu da ana tarafından anne ile çocuk arasındaki soybağının reddi için dava açılabilmesidir. Yasaya göre çocukla anne arasındaki soybağı doğumla kurulur. Dolayısıyla annenin kim olduğu bu bağlamda kesin olarak kabul edilir. Ancak tıbbın ve üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinin gelişmesi nedeniyle yumurta ve embriyo naklinin yapılması, taşıyıcı annelik kurumu ilerleyen zamanda annenin doğan çocukla arasındaki soybağının reddi hakkının tanınmasını da gündeme getirecektir.

Yargı Hizmetlerinin Etkinliğinin Artırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Taslağı'nda TMK m. 286 ve m. 289 hükümleri yeniden düzenlenmiş olup, anneye soybağının reddi davası açma imkânı ve doğumdan itibaren bir yıl içerisinde dava açılması gerektiği düzenlenmiştir. Kanun koyucu 07/11/2024 tarihinde kabul edilen yeni maddeler ile Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararı ile oluşan boşluğu doldurmuş olup, ayrıca anneye doğumdan itibaren bir yıl içerisinde soybağının reddi davasını açma hakkı tanınması da uzun yıllar sonra kötü niyetli olarak soybağının reddi davası açılmasının da önüne geçilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akar Kemal, Soybağı Tespiti, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2015.

Akbulut Merve Bilge, Türk Medeni Kanunu Kapsamında Yoksulluk Nafakası, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022.

Akyüz Emine, Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, Ankara, Pegem Akademi, 2022.

Antalya Osman Gökhan/ Murat Topuz, Marmara Hukuk Yorumu, Medeni Hukuk Cilt -I Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021.

Aydos Oğuz Sadık, Pratik Medeni Hukuk, İstanbul, Gazi Yayınevi, 2022.

Başak Aslı Makaracı/ Çevik Seda Öktem/ Tek Gülen Sinem, Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları İle Uyumlaştırılması, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021.

Bingöl Kemale Leyla Aslan, Medeni Hukuk Dersi Soruları ve Cevaplar, İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2020.

Çağlayan Yılmaz, Açıklamalı-İçtihatlı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022.

Çetiner Selma Baktır, “Velayet Hukuku”, Ankara, Yetkin Yayınları, 2000.

Deniz İlknur, Çocuklara Ait Kişisel Verilerin Türk Medeni Kanunu ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Korunması, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021.

Dural Mustafa/Tufan Öğüz/Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku, Cilt-III, Aile Hukuku, İstanbul, Seçkin Yayınevi, 2024.

Erdoğan İlhan/Keskin A. Dilşad, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Ankara, Gazi Yayınevi, 2021.

Gümrükçüoğlu Saliha Okur, Osmanlı Devletinde Evlat Edinme ve Koruyucu Aile, Ankara, Adalet Yayınevi, 2022.

İkizler Metin/Tüzüner Özlem. Medeni Hukuk- II Aile Hukuku, Ankara, Adalet Yayınevi, 2024.

İkizler Metin, Evlenmenin Hükümsüzlüğü, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2018.

İnan Ali Naim/Şeref Ertaş/Hakan Albaş İnan, Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022.

Kayhan Şaban, Medeni Hukuk Bilgisi, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022.

Ruhi Ahmet Cemal/ Canan Ruhi, Velayet Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2017 .

Tokat Hüseyin, Türk Hukukunda Gaiplik, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2018.

Ünlütepe Mustafa, Medeni Hukuka Giriş ve Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2021.

Yılmaz Süleyman/Yıldırım Abdülkerim, Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2023.

Yılmaz Canan, Velayet Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2023.

Zevkliler Aydın/Cumalıoğlu Emre/Acabey Mehmet Beşir, Medeni Hukuk-III, Aile Hukuku, Ankara, Adalet Yayınevi, 2024.

Zeytin Zafer/Ömer Ergün, Türk Medeni Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2022.

MAKALELER

Arpacıoğlu Işıl Tüzün, “Yapay Döllenmenin Soybağına Etkileri”, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, No 1, 2013.

Güvenç Özgür, “Anaya Soybağının Reddi Davası Açma Hakkı Tanınması: Olması Gereken Hukuk Bakımından Öneriler”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Ankara Yıl 15. S.58, 2024, s.299.

Ateş Zehra Gizem, “2023’ den Günümüze Anayasa Mahkemesi’nin Türk Medeni Kanunu’nda İptal Ettiği Hükümlerin Değerlendirilmesi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2, Eylül 2024, s. 702

Ergüneş Seda, “Yapay Döllenme”, Sağlık Hukuku Makaleleri II, İstanbul Barosu Sağlık Hukuku Merkezi, 2012.

Fidan Özlem Sarı, “Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Babalık Karinesi”, Adalet Dergisi, Sayı 70, Nisan 2023, s. 121-143.

Gülnehal Paksoy, “Soybağının Reddi”, TBB Dergisi 97, (2011) s. 354-376.

Turan Ramazan, “Soybağının Reddi Davası ve Yapay Döllenme, Tüp Bebek ve Taşyıcı Annelik Hallerinde Soybağının Belirlenmesi ve Reddi”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 15, Sayı 168, Ağustos 2020, s. 1651-1662, Jurix, ET. 20.01.2024.

Yücel Özge, *Ufuk Üniversitesi Dergisi*, Cilt-I, Sayı-II, *Çocuğun Yüksek(Üstün) Yararı Bağlamında Çocuğun İradesi*, T. 01.12.2013, s.117-137.

YÜKSEK LİSANS- DOKTORA TEZLERİ

Alpat Begüm, “Ulusal Alanda ve Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Soybağının Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim, 2021.

Arslan Elvan Akdoğan. “Gaiplik Kararının Türk Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi” Doktora Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Programı, 2022.

Ateş Bilge, “Soybağı ve Soybağı Alanında Oluşabilecek Hukuksal Problemler” Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2016.

Aydın Melike Belkıs, “Yapay Döllenme Tekniklerinin Soybağı Hukuku ve Kişilik Hakkı Bakımından Sonuçları ”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2013.

Baş Nilüfer Nurbanu, “Çocuk Hakları Bağlamında Çocuğun Üstün Yararı İlkesi” Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuk Anabilim Dalı Programı, 2023.

Çam Gülçin, “Milletlerarası Özel Hukukta Soybağı İlişkisi” Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2023.

Kolak Büşra, “Adli Bilimler Açısından Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Hitit Üniversitesi, 2023.

Özdemir Gözde Canan, “Türk Hukukunda Soybağının Reddi Davası”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2018.

Özen Mustafa Aytunç, “Soybağının Tespitine Yönelik Tıbbi Araştırmalar ve İncelemeler Bakımından Rıza”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Programı, 2023.

Sarıbaş Azime, “Soybağının Kurulması ve Hükümleri” Yüksek Lisans Tezi, T.C. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2019

Şahin Şeyma, “BM Pekin Kuralları Ekseninde Çocuk Yargılaması ve Çocuğun Üstün Yarar İlkesi” Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuk Anabilim Dalı Programı, 2019.

Tarım Sinem, “Soy Bağının Reddi Davasında İlk Derece Yargılama Usulü” Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2020.

Turgut Cemile, “Yapay Döllenme, Taşyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar” Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Programı, 2014.

Uyumaz Murat, “Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2014.

Tuna Ekin, “Milletlerarası Özel Hukukta Çocuğun Üstün Yararı”, T.C. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Programı Doktora Tezi, 2022.

İNTERNET KAYNAKLARI

Ceylan Özge Yenice, “Yapay Rahim Teknolojisi ve Ceninin Hukuka Konumuna Etkisi”, 4. Tıp Hukuku Kongresi, 2021, https://www.researchgate.net/publication/348677328_Yapay_Rahim_Teknolojisi_ve_Ceninin_Hukuki_Konumuna_Etkisi.

Karadeniz Salih, “Soy Bağının Reddi Davası”, 01.01.2023
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2467627>.